

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ
ΕΠΤΑ
ΗΜΕΡΕΣ

ΚΥΡΙΑΚΗ 8 ΙΟΥΝΙΟΥ 2003

ΚΥΠΡΟΣ

Ρήγμα στην Πράσινη Γραμμή

ΚΥΠΡΟΣ

Ρήγμα στην Πράσινη Γραμμή

Η οκουριά δεν έσπασε
την αλυσιίδα

Τον Κώστα Γεννάρη

Ημερολόγιο αξιομνημόνευτων
συμβάντων

Γλυκόπηκρη γεύση από
τις επισκέψεις των προσφύγων

Της Γεωργίας Ψαριά

Στη θαλασοφίλητη γη
της Αμμοχώστου

Της Ανδρούλας Γεωργιάδου

Ξαφνικά η ιδιαίτερή μας
πατρίδα μεγάλωσε

Τον Παύλου Κ. Ξανθούλη

«Ειρήνη είναι το ταξίδι
εντός μας...»

Της Σεβγκούλ Ουλουτγάκ

Ερχομαι συνέχεια από
την Καρπασία

Της Χριστίνας Λοϊζίδου

Δεν θέλω να πάω
οια Κατεχόμενα

Τον Γιώργου Γεωργή

Εξώφυλλο

Επάνω, συνάντηση Ελληνοκύπριου και Τουρκοκύπριου μετά τρεις δεκαετίες στους Αγίους Θεοδώρους Λάρνακας (φωτ.: Α. Μανώλης). Κάτω, χάρτης της Κύπρου με τη γραμμή διχοτόμησης από το καλοκαίρι του 1974. Φόντο, θέμα από τη Νεκρή Ζώνη της Λευκωσίας (πηγή: Κάτια Χριστοδούλου - «Διά χειρός Ατίλα»).

Υπεύθυνη «Επτά Ημερών»

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΡΑΪΟΥ

16 Αυγούστου 1960 ανακηρύσσεται επίσημα η Κυπριακή Δημοκρατία. Έτσι, ανεξάρτητη κρατική οντότητα, τερματίζεται η από το 1878 βρετανική κυριαρχία. Στο εξής, Βρετανία, Τουρκία και Ελλάδα εγγυώνται την κυριαρχία και την εδαφική ακεραιότητα της Κύπρου. Τριάντισι χρόνια αργότερα, ένα ξεχασμένο σήμερα όνομα, ο Φαζίλ Κουτσιούκ, αντιπρόεδρος, αποχωρώντας από την κυβέρνηση, αρχίζει συνεχώς να μιλάει περί διχοτόμησης, ενώ η Τουρκία απειλεί να εισβάλει στο νησί. Μεσολαμβάνουν διενέξεις έντονες μεταξύ των δύο κοινοτήτων, οι οποίες, αν και απεσοβήθησαν, δέκα χρόνια αργότερα, με πρόσχημα το πραξικόπημα (15 Ιουλίου 1974) εναντίον του Μακαρίου, η Τουρκία, κόντρα σε κάθε διεθνή νομιμότητα, κάνει την απειλή πράξη. Με δύο μεγάλης κλίμακας στρατιωτικές επιχειρήσεις, 20 Ιουλίου και 14 Αυγούστου, Ατίλας Ι και ΙΙ αντίστοιχα, τουρκικά στρατεύματα εισβάλλουν από βόρεια,

Επιμέλεια αφιερώματος:

ΚΩΣΤΗΣ ΛΙΟΝΤΗΣ

καταλαμβάνοντας το 35% της νήσου. Οι εχθροπραξίες σταματούν και κατά μήκος της γραμμής κατάπαυσης του πυρός, μια μακρά οροθετική γραμμή, γνωστή ως Πράσινη Γραμμή, ξεκινώντας, ανατολικά, από το ύψος της Δερύνειας και με ελικοειδή χάραξη φτάνοντας δυτικά, στα όρια του χωριού Κάτω Πύργος, χωρίζει το νησί στα δύο. Ενώ ειδικώς στη Λευκωσία, από τότε που σταματούν οι μάχες, στις 16 Αυγούστου, σχηματίζεται η Νεκρή Ζώνη - Buffer Zone ή Zone Tampon κατά τον ΟΗΕ - που μοιράζει την πόλη επίσης στα δύο. Ο διαμελισμός έχει συντελεστεί. Μιλάμε πλέον για διχοτομημένη Κύπρο. Αν μάλιστα, αυστηροί στους υπολογισμούς, αφαιρέσουμε και την εδαφική κυριαρχία των βρετανικών βάσεων στα νότια, έχουμε τριχοτομημένη και όχι διχοτομημένη γεωγραφική οντότητα.

Παρά τις συνεχείς μεσολαβήσεις της διεθνούς κοινότητας στα τελευταία 29 χρόνια, το κατοχικό καθεστώς, αδιάλλακτο, με τις ευλογίες της Αγκυρας τορπιλίζει κάθε φιλότιμη προσπάθεια διευθέτησης, η δε Πράσινη Γραμμή μένει εκεί απαραβίαστη.

Τετάρτη, 16 Απριλίου 2003, η Κύπρος υπογράφει τη συνθήκη προσχώρησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση και εκείνο που στεκόταν ακατόρθωτο 29 χρόνια ήρθε ως αιφνιδιαστικός αντιπερισπασμός σε μια ακριβώς εβδομάδα. Το τουρκοκυπριακό καθεστώς ανακοινώνει τη μερική άρση των περιορισμών στη διακίνηση προσώπων από και προς τα Κατεχόμενα. Απρόβλεπτο, ξαφνιάστηκαν οι πάντες. Η πρώτη μέρα, μουδιασμένη, κύλησε αμήχανα. Από τη δεύτερη, Μ. Πέμπτη, αρχίζει αυξανόμενη σταθερά η συρροή. Πρωτοφανής κοσμοπλημμύρα. Με σημείο εκκίνησης τα οδοφράγματα, ένα μπουκωμένο ρεύμα ξεχύνεται σκορπίζοντας βόρεια, ένα άλλο, αντίθετο, νότια. Η Πράσινη Γραμμή, έστω κι έτσι, υπό όρους δηλαδή, έσπασε. Ο κόσμος της Κύπρου πάει και έρχεται. Ας είμαστε αισιόδοξοι...

▲ 16 Απριλίου 2003. Ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας Τάσος Παπαδόπουλος και ο υπουργός Εξωτερικών Γιώργος Ιακώβου, υπογράφουν τη Συνθήκη Προσχώρησης των 10 νέων κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην τελετή που πραγματοποιείται στη Στοά Αιτάλων στην Αρχαία Αγορά στην Αθήνα. Πολιτική επιτυχία η προσχώρηση της Κύπρου στην Ε.Ε., καιεκάφισε μια σειρά από τακτικές της Τουρκίας που σχετίζονται με την πολιτική της στο Κυπριακό. Επιπλέον, η ένταξη καθιστά άκυρο το δομικό στοιχείο του «σχεδίου Ανάν» που προέβλεπε κατάργηση της Κυπριακής Δημοκρατίας και αντικατάστασή της από άλλο, νέο κράτος. Η επίλυση του Κυπριακού μπήκε πλέον σε νέες βάσεις.

Η σκουριά δεν έσπασε την αλυσίδα

Τον **ΚΩΣΤΑ ΓΕΝΝΑΡΗ**

Αντιπροσωπική της «Καθημερινής»
στη Λευκωσία

ΑΝ ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗ 14 Ιουλίου 1974 έλεγε κάποιος ότι θα γινόταν εισβολή στην Κύπρο και ότι θα ξεριζώνονταν 200.000 άνθρωποι, όλοι θα τον θεωρούσαν τρελό και γραφικό. Και κανένας βεβαίως δεν θα συμφωνούσε μαζί του, αντίθετα, θα το απέκλειαν όλοι.

Αν τη Μεγάλη Τρίτη κάποιος έλεγε ότι την επομένη ο Ντενκτάς θα ανακοίνωνε ότι θα επέτρεπε την έστω υπό όρους διακίνηση από και προς τα κατεχόμενα, όλοι θα το θεωρούσαν ένα κακόγουστο, ίσως και μακάβριο αστείο.

Τι κοινό έχουν μεταξύ τους τα δύο σημεία; Και τα δυο συνέβησαν στην πραγματικότητα, με μια διαφορά 30 χρόνων μεταξύ τους. Προκαλώντας όμως ίση έκπληξη, αμχανία, συγκλονισμό και αβεβαιότητα.

Η κίνηση του Ντενκτάς τη Μεγάλη Τρίτη ήταν απόλυτα απρόσμενη για τους Ελληνοκυπρίους (Ε/Κ) για πολλούς λόγους. Για δεκαετίες ολόκληρες ο Ντενκτάς στήριζε την πολιτική του στο γεωγραφικό και πληθυσμιακό διαχωρισμό. Και για να τον πετύχει ακολουθούσε μεθόδους τρομοκρατίας κατά των Τουρκοκυπρίων (Τ/Κ) και πολιτική προκλήσεων διακοινοτικών

συγκρούσεων και αντιπαραθέσεων. Και όταν το 1974 κατόρθωσε να «μαντρίσει» τους Τ/Κ στις κατεχόμενες περιοχές, υπό την επιτήρηση ενός ισχυρού στρατού κατοχής, καλλιέργησε σειρά μύθων ανάμεσά τους για να δημιουργήσει ψυχολογική απόσταση μεταξύ των δύο κοινοτήτων και να αποκλείσει το ενδεχόμενο μιας μελλοντικής επαναπροσέγγισης μεταξύ τους.

Για τους Τ/Κ μια τέτοια απόφαση μόνο ως φαντασίωση μπορούσε να θεωρηθεί. Γιατί για περισσότερα από 50 χρόνια, ο Ντενκτάς ορκιζόταν ότι δεν πρόκειται επιτρέψει σε Ε/Κ να κινηθούν ανάμεσα σε Τ/Κ ξανά. Και κανένας και τίποτα δεν μπόρεσε ποτέ να αλλάξει τη γνώμη του Ντενκτάς!

Η απόφαση όμως για, υπό περιορισμόν, έστω, διακίνηση και των δύο κοινοτήτων σε ολόκληρο το νησί, ανέτρεψε ακριβώς την τουρκική πολιτική των τελευταίων 30 χρόνων. Τι έχει αλλάξει για να οδηγηθεί ο Ντενκτάς σε αυτήν την ανατροπή; Και τι σημαίνει η ανατροπή αυτή για τις προοπτικές επίλυσης του Κυπριακού;

Ενας Τ/Κ δημοσιογράφος, ο διευθυντής σύνταξης της μεγαλύτερης σε κυκλοφορία Τ/Κ εφημερίδας, «Kıbrıs», Σουλεϊμάν Ερτσόγλου, μου έλεγε στις 16 Απριλίου στην Αθήνα,

αμέσως μετά την υπογραφή της συνθήκης προσχώρησης της Κύπρου και άλλων εννέα χωρών στην Ε.Ε., ότι εκείνη την ημέρα είχαν κατεδαφιστεί ένα σωρό μύθοι που σχετιζόνταν με την τουρκική πολιτική στο Κυπριακό:

**Κύπρος: ο κρίκος
κράτησε στα 30
πέτρινα χρόνια
χωρίς λύση**

Η Αγκυρα και ο Ντενκτάς έλεγαν ότι δεν θα ενταχθεί η Κύπρος πριν από τη λύση του Κυπριακού, γιατί αυτό θα σημαίνει μεταφορά των προβλημάτων της Κύπρου στην Ε.Ε. και γιατί η Ε.Ε. δεν θα επιλέξει τη μικρή Κύπρο εις βάρος των συμφε-

ρόντων της για καλές σχέσεις με την Τουρκία των τόσων εκατομμυρίων. Η Κύπρος έχει ενταχθεί και χωρίς λύση στο Κυπριακό. Αγκυρα και Ντενκτάς έλεγαν ότι σε περίπτωση ένταξης της Κύπρου, το βόρειο τμήμα της, το κατεχόμενο, θα προσαρτηθεί στην Τουρκία. Η Κύπρος εντάχθηκε και η «προσάρτηση» δεν έγινε.

Πρόβλημα αξιοπιστίας

Η κατάλυση των δύο αυτών μύθων, κατά τον Τ/Κ δημοσιογράφο, ανέδειξε ένα σοβαρό πρόβλημα αξιοπιστίας της Τουρκίας έναντι των Τ/Κ. Το οποίο άρχισε να παρουσιάζεται αμέσως μετά την εισβολή, με την εγκατάσταση των εποίκων από την Ανατολία και τη μετατροπή του παραδεί-

σου που τους υπόσχονταν με την «απελευθέρωση» σε ανοικτή φυλακή. Η εξαθλίωση, η δυσπραγία, ο εποίκισμός, ένα διεφθαρμένο ντενκτασικό καθεστώς που επέτρεπε στους «ημέτερους» να λυμαινόνται τις περιουσίες που άφησαν πίσω τους οι Ε/Κ, οδήγησαν τους Τ/Κ σε απόγνωση και στη μαζική μετανάστευση. Χωρίς όμως να ενοχλείται ιδιαίτερα ο Ντενκτάς. «Τούρκος φεύγει, Τούρκος έρχεται», έλεγε συχνά, με την ανοχή και τις ευλογίες της Αγκυρας. Και ένιωθε ασφαλής, καθώς με την πάροδο του χρόνου θεωρούσε ότι εδραιωνόταν στους Τ/Κ η χωριστική «συνειδηση» ενός άλλου «κράτους» και ενός άλλου «λαού».

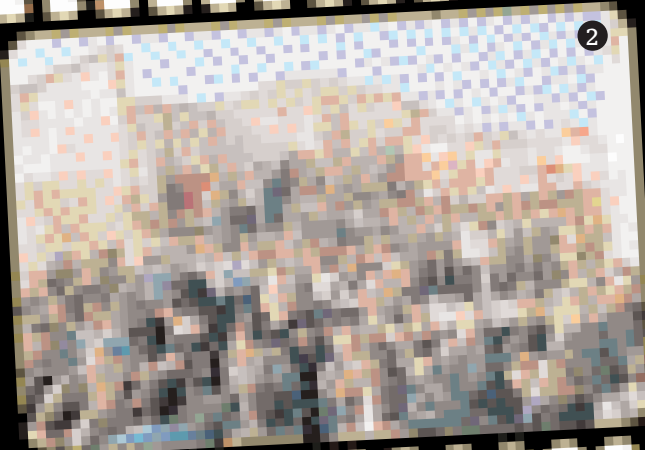
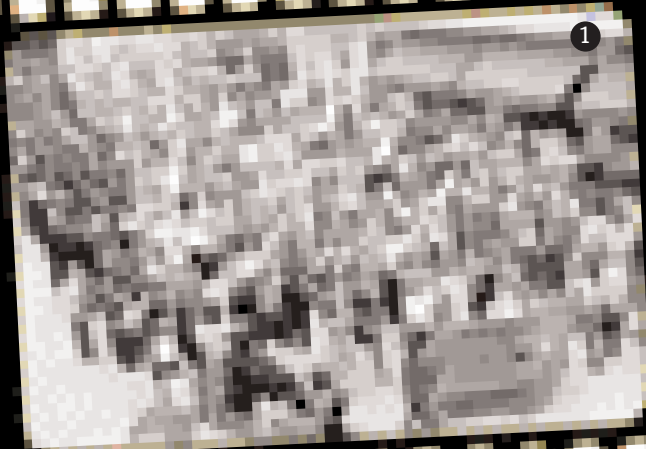
Τα τελευταία χρόνια οι γέφυρες μεταξύ της λογικής Ντενκτάς και των απλών Τ/Κ κατεδαφίστηκαν. Η δυσαρμονία στη σχέση τους και στη βούλησή τους εξελίχθηκε σε σύγκρουση με την τραπεζική κρίση πριν από δύο χρόνια, όταν πάνω από το ένα τρίτο του πληθυσμού έχασε τις αποταμιεύσεις του με τη χρεοκοπία του συστήματος. Οι διαδηλωτές τότε είχαν εισβάλει ακόμα και στην ψευδοβουλή, προκαλώντας ζημιές σε ένα «θεσμό» που ουδέποτε εμπιστευθήκαν. Και διαπίστωναν πια, ότι ο μόνος τρόπος να σωθούν από ένα καθεστώς καταπιεστικό που δεν λαμβάνει υπόψη τις έγνοιες τους και τα προβλήματά τους, αλλά μόνο τις φιλοδοξίες του Ντενκτάς προωθεί, ήταν να λυθεί το Κυπριακό.

► Τις διαθέσεις τους δηλώνει το πανό που κρατούν Τουρκοκύπριοι εργαζόμενοι, καθώς προσέρχονται στη συγκέντρωση της Λευκωσίας για κοινό εορτασμό της Εργατικής Πρωτομαγιάς στην πλατεία Ελευθερίας. Μύθοι και ψυχολογία δεκαετιών περί χωριστής συνείδησης, που οσοιτηματικά καλλιεργούσε ο Ντενκιάς με τις εελογίες της Αγκνρας, ζαφνικά καταλύθηκαν και εκόνες, όπως αυτή, ονδείς μπορούσε να τις φανταστεί μια εβδομάδα νωρίτερα (φωτ.: Ανδρέας Μανώλης).

▲ ► Κλεισμένη μέσα στους αστερόσχημους προμαχώνες των ενεικόνων τειχών, η παλιά Λευκωσία και η νέα, απλωμένη στην πεδιάδα της Μεσοαρίας, παραμένει πρωτεύουσα της Κύπρου εδώ και χίλια χρόνια. Ωστόσο, από ψηλά καμιά ένδειξη δεν προδίδει την 29χρονη διχοτόμηση (φωτ. Ανδρέας Μαλέκος). Μόνο η προσγείωση και η πεζοπορία μέσα στην πόλη υπενθυμίζει ό,τι τελεωμένο άφησε ο Αύγουστος του '74. Και η πόλη, κατά μήκος της γραμμής κατάπαυσης του πυρός, μένει ερεπωμένη και εγκατελειμμένη από τότε. Εικόνες αδιαιτάρακτες, όπως αυτή στη γωνία Αξιοθέας και Αντιοκράτειρας Θεοδόρας, που κατέγραψε πρόσφατα ο Γάλλος ελληνοεπισκέπτης Ζακ Λακαριέρ στο βιβλίο - Λεύκωμα «Λευκωσία: Η Νεκρή Ζώνη» (εκδ. ΟΛΚΟΣ).

Ειρηνικές απόπειρες διάσπασης της Πράσινης Γραμμής

Συγκρότηση μετώπου

Μέσα από τέτοιες συνθήκες και βιώματα, γεννήθηκε το κίνημα της «πλατφόρμας των 42 οργανώσεων» που συγκρότησαν το μέτωπο «Αυτή η γη είναι δική μας». Στόχος τους η προώθηση λύσης στο Κυπριακό που θα επέτρεπε στους Τ/Κ να ζήσουν μέσα σε ένα διαφορετικό περιβάλλον, όπου θα είχαν την ευκαιρία να αξιοποιήσουν τις προοπτικές της Ε.Ε. Απέρριπταν την πολιτική της «μη λύσης» που ακολουθούσε ο Ντενκτάς και ανέπτυξαν τη «φιλοσοφία» ότι «είτε αλλάζουμε τον Ντενκτάς είτε αλλάζουμε τον Ντενκτάς».

Καθώς η πρωτοβουλία του γενικού γραμματέα του ΟΗΕ για τη λύση του Κυπριακού μετουσιωνόταν σε συγκεκριμένο σχέδιο λύσης, στα τελευταία τρία χρόνια, το χάσμα μεταξύ των Τ/Κ και του Ντενκτάς διευρυνόταν. Ιδιαίτερα μετά την εκλογική ήττα του Μπουλέντ Ετσεβίτ, του πρωθυπου-

γού της εισβολής και μέντορα του Ντενκτάς, και τη νίκη του Ερντογάν. Με συνεχείς και μαζικότητες για τα δεδομένα της Τ/Κ κοινότητας συγκεντρώσεις οι Τ/Κ απέρριπταν την αδιέξοδη πολιτική Ντενκτάς και τάσσονταν υπέρ λύσης και ένταξης στην Ε.Ε. ως ένα κράτος, με τη χωριστή πολιτιστική ταυτότητα και πολιτική αυθυπαρξία τους κατοχυρωμένη.

Το σχέδιο Ανάν, ήταν το πλαίσιο που τους εξυπηρετούσε απόλυτα και σαν πλαίσιο λύσης και σαν σημείο σύγκρουσης με τον Ντενκτάς, αξιοποιώντας παράλληλα τη θέση της νέας κυβέρνησης της Αγκυρας για απόρριψη της «μη λύσης» και υιοθέτηση της ανάγκης για λύση του Κυπριακού, ώστε να ανοίξει ο δρόμος για την ικανοποίηση και των τουρκικών ευρωπαϊκών φιλοδοξιών.

Αυτοί ήταν οι λόγοι της απόφασης Ντενκτάς να επιτρέψει μερική άρση της απαγόρευσης στη διακίνηση που είχε επιβάλει διά της απειλής χρήσης

1. Στις 20 Απριλίου 1975 ξεκίνησε η «Πορεία Ειρήνης Γυναικών» προς την Αμμόχωστο, στην οποία συμμετείχαν αντιπροσωπείες από 75 χώρες των εξωτερικού και διεθνείς γυναικείες προσωπικότητες, με σκοπό την εφαρμογή των ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας και την επάνοδο των προσφύγων στα σπίτια τους. Η πορεία οργανώθηκε με την ευκαιρία των «Ειτών της Γυναίκας» και επιδίωκε την υλοποίηση και εφαρμογή της αποφάσεως 3212 της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών. Η πορεία ξεκίνησε από σημείο μεταξύ των χωριών Φρέναρος και Δερύνειας και έφθασε στο φυλάκιο της Εθνικής Φρουράς στην Δερύνεια στη 1.30 μ.μ. Μεταξύ των γνωστών γυναικείων προσωπικοτήτων που έλαβαν μέρος αναφέρονται η Λαίδη Αμαλία Φλέμινγκ, η Μελίνα Μερκούρη, η Μαργαρίτα Παπανδρέου, η Φρανσουάζ Σαγκάν, η Άννα Καρίνα, η Εμμανουέλα Ρίβα και η Ντέλφιν Σερίγκ.

2. 19 Μαρτίου 1989, 75 περίπου Λεωφορεία ξεκίνησαν μεγάλη πορεία που οργάνωσαν τα στελέχη της Κίνησης «Οι Γυναίκες Επιστρέφουν». Στο χωριό της Αγκας σημειώθηκαν επεισόδια.

3. Αντικατοχική πορεία των μοιτοσκλεισιτών προς την Κερύνεια, η οποία ξεκίνησε από το Βερολίνο της Γερμανίας στις 2 Αυγούστου 1996 με τη συμμετοχή 3.500 μοιτοσκλεισιτών συμπεριλαμβανομένων και 120 από 12 χώρες, καταφθάνοντας στην Κύπρο στις 10 Αυγούστου. Στις 11 Αυγούστου με προτροπή της κυπριακής κυβέρνησης ματαιώθηκε η Ευρωπαϊκή Αντικατοχική Πορεία της Κυπριακής Ομοσπονδίας Μοιτοσκλεισιτών αλλά ομάδα μοιτοσκλεισιτών, επιχείρησε να διαπεράσει την Γραμμή Ατίλα στο οδόφραγμα της Δερύνειας με αποτέλεσμα τη δολοφονία του Τάσου Ισαάκ.

4. Ο Τάσος Ισαάκ δολοφονήθηκε εν ψυχρώ στις 11 Αυγούστου 1996 από τα βάνανοα και ανελέητα χτυπήματα με σιδερένιους λουστούς και ρόπαλα, ανημέρωτος και παγιδευμένος στη νεκρή ζώνη, στην περιοχή της Δερύνειας.

5. Ο Σολωμός Σολωμού πυροβολήθηκε και σκοτώθηκε από Τούρκους αξιωματικούς του καθεστώτος Ντενκτάς τρεις μέρες μετά τη δολοφονία του Τάσου Ισαάκ, στις 14 Αυγούστου, κατά τη διάρκεια ειρηνικής εκδήλωσης μετά την κηδεία των πρώτων θύματος της τουρκικής θηριωδίας. Ενώ ο νεαρός διαδηλωτής προσπαθούσε να αναρριχηθεί στον ιστό της τουρκικής σημαίας σε φυλάκιο της Δερύνειας, οι Τούρκοι άρχισαν ξαφνικά να πυροβολούν αδιάκριτα εναντίον των Ελληνοκυπρίων.

6. Το καθεστώς Ντενκτάς, σε πολιτικό αδιέξοδο και εκτεθειμένο απέναντι στους Τουρκοκύπριους μετά την υπογραφή (16 Απρ.) ένταξης της Κύπρου στην Ε.Ε., αποφασίζει τη μερική άρση περιορισμών στη διακίνηση από και προς τα Κατεχόμενα. 23 Απριλίου το οδόφραγμα του Λύδρα Πάλλας στη Δευκωσία ανοίγει. Ελληνοκύπριοι από τη μια πλευρά, Τουρκοκύπριοι από την άλλη, πεζοί ή με τροχοφόρα, σιρμιώχονται. Περγώνιας των έλεγχου, ξεχνούνται προς την ιδιαίτερη, ο καθένας, παιδίδα του. Κυριαρχούν οι προσωπικές στιγμές συγκίνησης και, ταυτόχρονα, ο μύθος περί αγεφύρωτων χάσματος μεταξύ των δύο κοινοτήτων, καταρρέει, αποδεικνύοντας το αντίθετο.

◀ **Συνωστισμός και στρίμωγμα στα γραφεία της επαρχιακής διοίκησης της Λευκωσίας. Ο κατοχικός ηγέτης μπορεί να ερίζει, ωστόσο, πολλοί Τουρκοκύπριοι, από τις πρώτες κιόλας μέρες, έσπευσαν να καταθέσουν αίτηση για απόκτηση κυπριακής ταυτότητας ή διαβατηρίων (φωτ.: Ανδρέας Μανώλης).**

◀ **Το λιμανάκι της Κερύνειας. Η μοναδική μεγάλη κωμόπολη στις βόρειες ακτές της Κύπρου, η Κερύνεια, και σε μικρή απόσταση από τη Λευκωσία, μετά τις 23 Απριλίου δέχεται τις περισσότερες επισκέψεις Ελληνοκυπρίων συγκριτικά με άλλες περιοχές στα Κατεχόμενα (φωτ.: Μενέλαος Φιλλιππίδης).**

βίας από το 1974. Μια απόφαση που αποδέχθηκε απρόθυμα ο Ντενκτάς, ο οποίος προσέβλεπε, ωστόσο, στον εξευμενισμό των Τ/Κ και στην ανατροπή των αρνητικών για τον ίδιο, την πολιτική του και την Τουρκία, εντυπώσεων της διεθνούς κοινής γνώμης. Μια απόφαση η οποία ουσιαστικά παγίδευσε τον Ντενκτάς και κατεδάφισε όσα προσπάθησε με την καλλιέργεια μύθων να κτίσει τόσα χρόνια.

Κατεδάφιση μύθων

Η μαζική διέλευση Ε/Κ και Τ/Κ από τις ρωγμές στο τείχος, ανέδειξαν το χάσμα που χωρίζει τους Τ/Κ από τον Ντενκτάς και την πολιτική του. Οι

δύο πυλώνες της πολιτικής Ντενκτάς κατεδαφίστηκαν από την πρώτη ημέρα της εφαρμογής του μέτρου. Κατεδαφίστηκε ο μύθος ότι η ασφάλεια των Τ/Κ κινδύνευε από την ελεύθερη διακίνηση. Κατεδαφίστηκε ο μύθος ότι Ε/Κ και Τ/Κ δεν μπορούσαν να βρεθούν καν στον ίδιο χώρο, πολύ περισσότερο να συμβιώσουν. Και αποδείχθηκε με τις εικόνες της υποδοχής τους από αλλήλους και τη διαφύλαξη οικογενειακών κειμηλίων για να τα παραδώσουν στους δικαιούχους τους ύστερα από 30 χρόνια, ότι η δίψα για επικοινωνία και συνεννόηση και συμφιλίωση, ήταν εκεί από την αρχή.

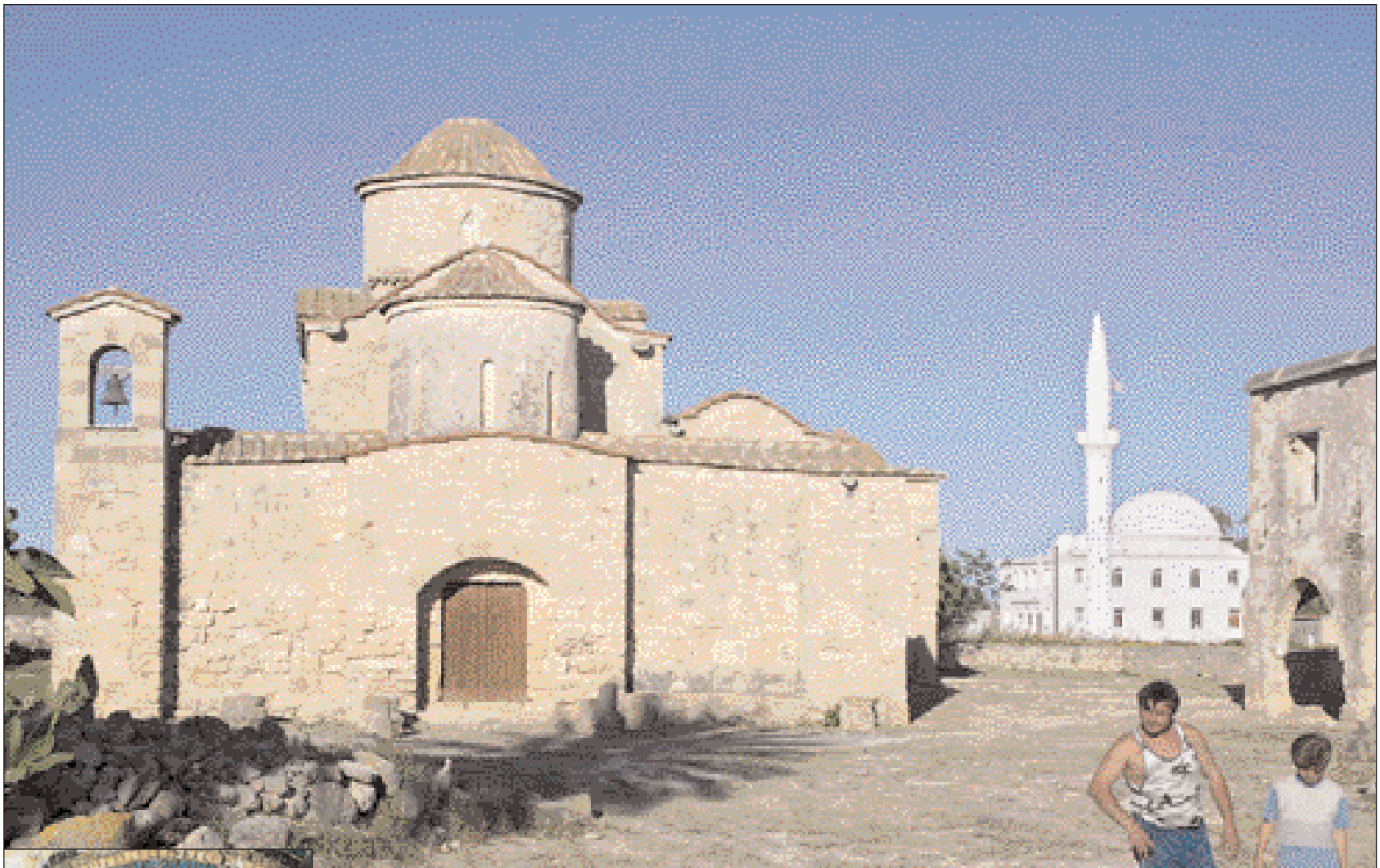
Οι εξελίξεις ανησύχησαν τον Ντενκτάς. Τα μέτρα στήριξης των Τ/Κ που

ανακοίνωσε η κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας, ενισχύουν το θετικό για τη συνεννόηση και αρνητικό για τη μνησικακία του Ντενκτάς κλίμα. Οι 4.000 που έσπευσαν να ανανεώσουν ή να εξασφαλίσουν κυπριακό διαβατήριο, συνιστά ένα ηχηρό χαστούκι στο πρόσωπο του Ντενκτάς. Η διακίνηση 300.000 σχεδόν Ε/Κ και Τ/Κ πνίγει τον Ντενκτάς μέσα στα ψέματα που νόμιζε ότι πέρασαν για αλήθειες όλα αυτά τα χρόνια. Και καταφεύγει και πάλι στη γνώριμη τακτική του εκφοβισμού των Τ/Κ με τα τετριμμένα επιχειρήματα για «σφαγές» και «γενοκτονίες» που θα επέλθουν αν οι Τ/Κ δεν τον ακολουθήσουν στον δρόμο που χάραξε ο ίδιος. Και παράλληλα ετοιμάζει «μαύρες λί-

στες» Ε/Κ που θα χαρακτηρίσει «ανεπιθύμητους» στα εδάφη που ελέγχει.

Οχι αυταπάτες

Το κλίμα που έχει δημιουργηθεί στο νησί είναι μια σημαντική κατάκτηση και των Τ/Κ και των Ε/Κ. Αλλά, δεν υπάρχει χώρος για αυταπάτες. Το διαχωριστικό τείχος εξακολουθεί να υπάρχει. Κάποιες ρωγμές άνοιξαν. Κάποια παράθυρα δημιουργήθηκαν. Αλλά η κατοχή και το υποτελές στην κατοχική δύναμη καθεστώς εξακολουθούν να υπάρχουν. Και αυτό που ανησυχεί Ε/Κ και Τ/Κ είναι ο πρόδηλη πρόθεση του Ντενκτάς και όσων τον στηρίζουν να μετατρέψει τη λύση του Κυπριακού σε αποδοχή και

◀ ▲ Η εκκλησία της Παναγίας της Κανακαριάς στη Ανθράγκωμη. Κτίσμα του 6ου αι., είναι το πιο «βασανισμένο» βυζαντινό μνημείο στα Κατεχόμενα. Ο υψηλής ποιότητας ψηφιδωτός διάκοσμος, αποτιχιτομένος κατά τμήματα, όπως ο απόστολος Θαδδαίος στη φωτογραφία, λεηλατήθηκε και διοχετεύθηκε παράνομα στη διεθνή αγορά. Η σημερινή εικόνα των μνημείων στο κατεχόμενο τμήμα είναι άγνωστη. Σε συνάντηση των υπουργών Πολιτισμού Ελλάδος και Κύπρου, που έγινε (2/5) στη Λευκωσία, αποφασίστηκε η ανάληψη κοινών πρωτοβουλιών για την προστασία και ανάδειξη των αρχαιολογικών χώρων και μνημείων που βρίσκονται στο βόρειο τμήμα. Με βάση την υπάρχουσα πλέον επικοινωνία μεταξύ των δύο κοινοτήτων, οι πρωτοβουλίες θα πραγματοποιηθούν σε συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς (Ουνέσκο, Συμβούλιο της Ευρώπης, ICOM κ.ά.). Σύμφωνα με τις δηλώσεις των δύο υπουργών, το πρώτο βήμα θα είναι η καταγραφή, φωτογράφιση και αποτύπωση της παρούσας κατάστασης των μνημείων, αφού άγνωστος αριθμός, ιδίως κινητών αντικειμένων (ειδώλια, αγγεία, φορητές εικόνες, αποτιχιτομένες τοιχογραφίες, ιερά κειμήλια κ.λπ.), έχει λεηλατηθεί και διοχετευθεί παράνομα στη διεθνή αγορά. Αρκετές αρχαιότητες, εντοιχισμένες, βρίσκονται σε βαθύπλοτους σιλλέκτες. Ο κάθε πόλεμος, «εκπληρώνοντας την αποστολή του», όπως ο πρόσφατος στο Ιράκ, αφήνει πίσω τον το ανθρώπινο δράμα, αλλά συγχρόνως και την καταστροφή των μνημείων πολιτισμού (φωτ.: Ανδρέας Μανώλης).

νομιμοποίηση της κατοχής με κάποια «εξωραϊστικά» μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης. Ο κύριος στόχος της τουρκικής διπλωματίας σε αυτήν την περίοδο είναι η άρση «όλων των εμπάργκο», για να μπορέσει έτσι, σε συνάρτηση με τα πλεονεκτήματα που προσφέρονται από την ελεύθερη διακίνηση, να τερματίσει την απομόνωση που επέφερε στους Τ/Κ η πολιτική της Αγκυρας και του Ντενκτάς. Και η οποία προκάλεσε την αποξένωση των Τ/Κ και από τον Ντενκτάς και από την Αγκυρα. Με επόμενο στόχο την προσπάθεια προσέλκυσης τουρισμού που να βοηθήσει στην οικονομική ανακούφιση των Τ/Κ. Αυτό που ενδιαφέρει πρώτιστα τον Ντενκτάς και την Αγκυρα και αυτό που θέλει να

προωθήσει και να εξυπηρετήσει με τα μέτρα που ανακοινώνει, είναι η ανάδειξη χωριστής, «αυθύπαρκτης» και «κυρίαρχης» «κρατικής οντότητας», η οποία ασκεί εξουσία στα κατεχόμενα, στους Τ/Κ και στους Ε/Κ που έρχονται σε επαφή μαζί του.

Μεταβολή κλίματος

Το μέγα ερώτημα που προκύπτει από τις εξελίξεις είναι: πώς μετατρέπεται το κλίμα που έχει δημιουργηθεί σε πράξη που να στοχεύει στην οριστική εξουδετέρωση της «φιλοσοφίας» Ντενκτάς και στη λύση του Κυπριακού, στη βάση των αρχών και των ψηφισμάτων του ΟΗΕ, αλλά και των δεδομένων που δημιουργεί η ένταξη

της Κύπρου στην Ε.Ε.; Πώς, λοιπόν επιτυγχάνεται κάτι τέτοιο, όταν μάλιστα ο γενικός γραμματέας του ΟΗΕ έχει ξεκαθαρίσει ότι αυτό που αναμένει από τις δύο πλευρές για να επανεισέλθει στη διαδικασία προσφοράς καλών υπηρεσιών για την εξεύρεση λύσης, είναι η αποδοχή από τις δύο πλευρές της αξίωσης του για τη διενέργεια δημοψηφισμάτων επί του σχεδίου που έχει υποβάλει. Ο Ντενκτάς το απορρίπτει και δεν δέχεται να συζητήσει επ' αυτού, αξιώνοντας μάλιστα από τη διεθνή κοινότητα και την Ε.Ε. να μην εμπλέκονται στο Κυπριακό. Οι Ε/Κ το αποδέχονται μεν ως βάση για λύση, εφόσον βελτιωθούν προς όφελος της λειτουργικότητάς του και κατά συνέπεια και

των δύο κοινοτήτων, κάποια σημεία του.

Εξάλλου, υπάρχουν και εκείνοι που θεωρούν ότι μετά την υπογραφή της συνθήκης προσχώρησης στην Ε.Ε. από την Κυπριακή Δημοκρατία, κάποια σημεία του σχεδίου Ανάν θα πρέπει να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα, όπως διαμορφώνονται από την ίδια την υπογραφή της συνθήκης και ό,τι από αυτή εξυπακούεται. Ολοι βεβαίως κατανοούν ότι τα χρονοδιαγράμματα τρέχουν. Και έως τον Μάιο του 2004 θα ολοκληρωθεί η διαδικασία επικύρωσης της συνθήκης προσχώρησης. Και συνεπώς εάν πρόκειται να μετουσιωθεί το κλίμα σε λύση του Κυπριακού, θα πρέπει να κινηθούν οι πάντες αποτελεσμα-

► Ένα τετάρτο Λουλούδια και πρασινάδα από το Κάρμι της Κερύνειας εις ανάμνησιν της επίσκεψης μετά 29 χρόνια. Το ζεύγος των Ελληνοκυπρίων που το κουβαλά, στάθηκε το πλέον άτυχο από τους πρόσφυγες που επισκέφθηκαν τα πατρογονικά. Στο σπίτι τους, στο χωριό Κάρμι, κοντά στην Κερύνεια, δεν βρήκαν ένοικους ούτε Τουρκοκύπριους ούτε έποικους. Πουλημένο παράνομα από το καθεστώς σε Ευρωπαίους, Αγγλους ή Γερμανούς, οι νέοι ιδιοκτήτες, αφιλόξενοι, τους εξεδίωξαν κατά τον πιο εχθρικό τρόπο. Σύμφωνα με πρόσφατο δημοσίευμα των «Τάιμς του Λονδίνου», τις 8.000 φτάνουν οι Βρετανοί που «απέκτησαν» επαύλεις στα Κατεχόμενα, οι οποίες ανήκουν σε Ελληνοκύπριους ή οικοδομήθηκαν σε γη ελληνοκυπριακής ιδιοκτησίας. Η παράνομη διαχείριση, σωστότερα λεηλασία, των περιουσιών στα Κατεχόμενα και στην οποία εμπλέκεται ο ίδιος ο Ντενκτάς, συνιστά ένα από τα πλέον σοβαρά εμπόδια στην επίλυση του Κυπριακού (φωτ.: Ανδρέας Μανώλης).

▲ Από τις πιο σθεναρές και ανηποχώρητες δημοσιογραφικές φωνές ο Σένερ Λεβέντ (δεξιά), εκδότης και αρχισυντάκτης της εφημερίδας «Αφρίκα», στην αίθουσα σύνταξης της εφημερίδας. Ασκώντας πέραν τον «επιτρεπτό» για το καθεστώς κριτική, οι πολιτικές αγωγές, οι καταδίκες και οι κατασχέσεις περιουσιακών στοιχείων, συνεχίζει η εφημερίδα δουλεύεται μόνο με ένα κομπιούτερ. Μάλιστα, λόγω φυλάκισης εξαναγκάστηκε ακόμη και σε μετονομασία της εφημερίδας από «Αβρούπα» σε «Αφρίκα». Αν από το '74 οι Ελληνοκύπριοι «δοκιμάζουν» την προκλητική πολιτική του Ντενκτάς, οι Τουρκοκύπριοι, υπό την επιτήρηση ενός ισχυρού στρατού κατοχής, δοκιμάζουν την τρομοκρατία του κατοχικού καθεστώτος (φωτ.: Ανδρέας Μανώλης).

τικά έως τότε. Ενώ η Τουρκία γνωρίζει ότι σε αντίθετη περίπτωση, θα βρει και πάλι την αρνητική στάση Ντενκτάς, αλλά και τις δικές της ευθύνες για τη στάση του T/K πηγή μπροστά της, τον Δεκέμβριο του 2004, όταν θα πρέπει να δώσει λόγο για όσα θα πράξει έως τότε, προκειμένου να καταστεί δυνατή η ενεργοποίηση της διαδικασίας έναρξης ενταξιακών διαπραγματεύσεων ή τα όσα δεν θα έχει πράξει έως τότε για όσα της έχει επιδοθεί κατάλογος και που αφορούν τη δημοκρατική λειτουργία, ουσιαστικά και όχι νομοτυπικά, της Δημοκρατίας.

Αλλαγή δεδομένων

Αυτό που κατανοεί η τουρκική πλευρά πολύ καλά είναι ότι μετά την υπογραφή της συνθήκης προσχώρησης, τα δεδομένα επί των οποίων στηρίχθηκαν πολλές πτυχές του σχεδίου Ανάν, έχουν μεταβληθεί. Το θέμα της ασφάλειας, για παράδειγμα, πάνω στο οποίο στηρίχθηκαν αναφορές όπως για τον αριθμό των Ε/Κ που θα επέστρεφαν στις εστίες τους υπό τουρκοκυπριακή διοίκηση ή ακόμα και τον χρόνο της επιστροφής. Οι διακινήσεις απέδειξαν ότι όλα αυτά είναι ξεπερασμένα.

Είναι πρόδηλο, ωστόσο, ότι η λεγόμενη διάσταση μεταξύ Ντενκτάς και Αγκυρας επικεντρώνεται σε ένα και μόνο σημείο: ο Ντενκτάς θεωρεί ότι

◀ ▼ Οι συναντήσεις ηλικιωμένων, της γενιάς δηλαδή που έζησε τον ίλιγγο των παθών, ιδιαίτερα συγκινητικές και εγκάρδιες, είχαν τη δική τους συγκινησιακή φόρτιση, τόσο στα Κατεχόμενα όσο και στις ελεύθερες περιοχές, όπως αυτή στους Αγίους Θεοδώρους Λάρνακας, περιοχή βαρνεμένη με γεγονότα στις αρχές των '60. Είτω και αν μεσολάβησαν τριάντα ή και παραπάνω χρόνια απομόνωσης, η ευκολία στην επανασύνδεση των δύο κοινοτήτων, απροσδόκητη, άφησε αμήχανους ακόμη και τους πιο αισιόδοξους. Το επικρατούν ψυχολογικό κλίμα, καλός καιρός, παρήγορο και σοβαρά υπολογίσιμο στοιχείο, είναι κατάκτηση και των δύο κοινοτήτων. Πώς, όμως, το θετικό κλίμα μπορεί να μειοσιωγηθεί, συμβάλλοντας σε λειτουργική και εν τέλει οριστική λύση, μένει ζητούμενο (φωτ.: Ανδρέας Μανώλης).

και η μη λύση τον ικανοποιεί και τον εξυπηρετεί. Ενώ η Αγκυρα, για λόγους που σχετίζονται περισσότερο με το ήματ' της προς τα έξω, θεωρεί ότι θα πρέπει να υπάρξει μια τυπική συμφωνία για μια λύση. Ως προς το περιεχόμενο της λύσης, δεν υπάρχει απολύτως καμία διαφωνία μεταξύ της Αγκυρας και του Ντενκτάς. Και οι δύο θέλουν λύση δύο χωριστών κρατών με μια καλαρή σύνδεση μεταξύ τους για τα προσχήματα.

Οι επισκέψεις των Ε/Κ στα κατεχόμενα δεν άλλαξε τη βούλησή τους για λύση. Αυτό που ενδεχομένως να έχει αλλάξει είναι η αντίληψή τους για το περιεχόμενο της λύσης. Η έννοια της διζωνικής, δικαιοδικής ομοσπονδίας, ενδεχομένως τώρα να έχει προσλαμβάνουσες παραστάσεις για τους ίδιους. Να έχουν δηλαδή κατανοήσει τι συνεπάγεται μια λύση, τι θα είναι μέρος της λύσης και τι όχι. Ενδεχομένως ακόμη να έχει διαφοροποιήσει τις παραστάσεις για το τι αποτελεί σήμερα μέρος του προβλήματος. Και αυτά ίσως συμβάλλουν στην προώθηση αποδεκτής λύσης.

Τα συναισθήματα που αποκόμισαν από την επιστροφή στις πατρικές εστίες υπό τις συνθήκες που γίνονται, παραμένουν ανάμικτα. Και ενδεικτικά της σχιζοφρένειας του λεγόμενου κυπριακού προβλήματος. Ενός προβλήματος που όλοι οι ντόπιοι, Ε/Κ και Τ/Κ, συνειδητοποιούν τώρα ότι δεν είναι παρά το παράγωγο άλλων

προβλημάτων, που ενδεχομένως, σε τελική ανάλυση να μην τους αφορούν. Και Ε/Κ και Τ/Κ βρέθηκαν σε μια κατάσταση χαράς και θλίψης, απογοήτευσης και προσδοκίας, ελπίδας και παράδοσης στο μοιραίο. Αυτό που προξένησε μεγάλη έκπληξη και κρυφή ικανοποίηση πρώτα στους ίδιους, είναι η διαπίστωση ότι η αλυσι-

δα δεν έσπασε, παρά τα 30 χρόνια σκουριάς. Απλώς έλειπε ο κρίκος. Η ευκολία της επανασύνδεσης, της επικοινωνίας, πέρα από τον συναισθηματισμό έδωσε και σαφή πολιτικά μηνύματα προς όλες τις κατευθύνσεις, τα οποία ωστόσο, όπως συμβαίνει σε παρόμοιες περιπτώσεις, αγνοήθηκαν προκλητικά. Ιδιαίτερα

από την Αγκυρα και τον Ντενκτάς.

Θα αγνοηθούν άραγε και από τη διεθνή κοινότητα και την κοινή γνώμη, την τόσο ευαίσθητη, κατά τα άλλα, σε ζητήματα καταπίεσης, παραβίασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σεβασμού της αξιοπρέπειας, της πολιτιστικής ακεραιότητας και της διεθνούς έννομης τάξης; ❧

Ημερολόγιο αξιομνημόνευτων

ΑΠΡΙΛΙΟΣ

23 Το κατοχικό καθεστώς ανακοινώνει αιφνιδιαστικά και αρχίζει να εφαρμόζει μερική άρση των περιορισμών στη διακίνηση από και προς τα Κατεχόμενα, την οποία το ίδιο επέβαλε διά της απειλής χρήσης βίας το 1974.

– Η κυπριακή κυβέρνηση, εμφανίζεται να είναι επιφυλακτική στα εξαγγελθέντα μέτρα και στις τουρκικές προθέσεις. Επαφίεται στη συνείδηση του κάθε πολίτη εάν θα επιδείξει το διαβατήριό του για να μεταβεί στα Κατεχόμενα, δηλώνει ο κυβερνητικός εκπρόσωπος στη Λευκωσία. Προειδοποίησε ταυτόχρονα κατά της οποιασδήποτε μορφής του ψευδοκράτους.

– Την πρώτη ημέρα (24.4.2003) εφαρμογής των μέτρων, 1.752 Ελληνοκύπριοι, περνούν προς τις κατεχόμενες περιοχές.

– Πολιτικοί και διπλωματικοί σχολιαστές θεωρούν ότι η απόφαση επεβλήθη στο κατοχικό καθεστώς από την Αγκυρα.

24 «Οι πολίτες της Κύπρου θέλουν το τείχος να γκρεμιστεί», δηλώνει μεταξύ των άλλων ο Έλληνας υπουργός Εξωτερικών, χαιρετίζοντας ως χαρμόσυνο γεγονός τη διακίνηση και επικοινωνία από και προς τα Κατεχόμενα.

25 Ως ανερχόμενη πολιτική προσωπικότητα του κατοχικού καθεστώτος στις τελευταίες εξελίξεις προβάλλεται ο Σερντάρ Ντενκτάς, γιος του κατοχικού ηγέτη.

30 Η κυπριακή κυβέρνηση, σε συνεννόηση με την Ε.Ε., εξαγγέλλει δέσμη μέτρων προς στήριξη των Τουρκοκυπρίων, χωρίς να εκληφθούν ως αναγνώριση της παράνομης αποσχιστικής οντότητας.

– Οι κυπριακές αρχές ζητούν την παρέμβαση του ΟΗΕ για να ανοίξουν και άλλα σημεία διέλευσης κατά μήκος της Πράσινης Γραμμής προς διευκόλυνση της μαζικής διακίνησης Ελληνοκυπρίων (Ε/Κ) και Τουρκοκυπρίων (Τ/Κ).

– Σύμφωνα με δημοσιεύματα στον Τύπο, η Τουρκία θα καταβάλει την αποζημίωση που επιδικάσε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στην Τ. Λοϊζίδου υπό τον όρο ότι δεν θα αποτελέσει δεδικασμένο. Η καταδίκη αφορά αποζημίωση για στέρηση απόλαυσης της περιουσίας της στην κατεχόμενη Κερύνεια.

ΜΑΪΟΣ

1 Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι εργαζόμενοι γιορτάζουν την Εργατική Πρωτομαγιά σε κοινή συγκέντρωση στην πλατεία Ελευθερίας, στη Λευκωσία, για πρώτη φορά ύστερα από 48 χρόνια. Ομιλητής στην εκδή-

λωση ήταν ο Πρόεδρος της Κυπριακής Βουλής Δημ. Χριστόφιας.

– Η κυπριακή κυβέρνηση αντιδρά έντονα και επικριτικά στις φημολογούμενες διανυκτερεύσεις Ελληνοκυπρίων σε ξενοδοχεία στα Κατεχόμενα.

2 Μαζική η διέλευση από και προς τις κατεχόμενες περιοχές, έφτασε (23/4–1/5) τα 164.000 άτομα. 131.000 Ελληνοκύπριοι πέρασαν προς τα βόρεια και 33.000 Τουρκοκύπριοι προς τα νότια. Ο αριθμός των Ελληνοκυπρίων εμφανίζεται διογκωμένος λόγω αργιών Πάσχα και Πρωτομαγιάς.

– Οι υπουργοί Πολιτισμού Ελλάδος (Ευάγ. Βενιζέλος) και Κύπρου (Πεύκιος Γεωργιάδης), σε συνάντησή τους στη Λευκωσία, εξήγγειλαν τη λήψη κοινών πρωτοβουλιών για την ανάδειξη και την προστασία των αρχαιολογικών χώρων και των πολιτιστικών μνημείων στα Κατεχόμενα.

– 21 Ελληνοκύπριοι, μεταξύ των οποίων και 4 παιδιά, συλλαμβάνονται (1/5) στα Κατεχόμενα. Οι 17, υπό κράτησιν, παραπέμπονται ενώπιον ψευδοδικαστηρίου. Το γεγονός χαρακτηρίζεται ως επίδειξη άσκησης κρατικής δήμευσης εξουσίας από τον Ντενκτάς.

– Το Εθνικό Συμβούλιο και ο Πρόεδρος της Κύπρου καλούν τον Ντενκτάς και την Τουρκία να δεσμευθούν σε πέντε θέματα: α) Επιστροφή της Αμμοχώστου με βάση το ψήφισμα 550 των Ηνωμένων Εθνών, β) εφαρμογή της Συμφωνίας της Τρίτης Βιέννης για τα δικαιώματα των Ε/Κ εγκλωβισμένων στην Καρπασία, γ) συνεργασία στην εξακρίβωση της τύχης των αγνοουμένων, δ) αποστρατικοποίηση και ε) άμεση αποκατάσταση των πολιτιστικών και ιερών μνημείων.

– Αρχίζει η ισχύς των 20 μέτρων στήριξης των Τ/Κ που έχει εξαγγείλει η κυπριακή κυβέρνηση.

6 Η κυπριακή κυβέρνηση απέκλεισε την επαναλειτούργια του λιμανιού της Αμμοχώστου και του αεροδρομίου της Λευκωσίας υπό καθεστώς συνεκμετάλλευσης από τις δύο πλευρές.

7 Το Υπουργικό Συμβούλιο αποφάσισε να αρχίσει η αποναρκοθέτηση περιοχών που ελέγχονται από τις αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας κατά μήκος της Πράσινης Γραμμής.

8 Διάσταση απόψεων παρατηρείται μεταξύ κυβέρνησης και αντιπολίτευσης, για το αν ο Κύπριος Πρόεδρος θα πρέπει να αναλάβει πρωτοβουλία και με επιστολή του να ζητήσει παρέμβαση των Ηνωμένων Εθνών για επανέναρξη των συνομιλιών. Υπέρ της πρωτοβουλίας τάσσεται με δημόσια παρέμβασή του ο πρώην πρόεδρος Γλαύκος Κληρίδης.

– Ο Πρόεδρος Τ. Παπαδόπουλος δη-

λώνει την ετοιμότητα της κυβέρνησής του για άμεσες συνομιλίες στη βάση του «σχεδίου Ανάν».

– Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπενθυμίζει την απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, σύμφωνα με την οποία δεν γίνονται δεκτά στην κοινοτική επικράτεια προϊόντα που φέρουν σφραγίδες των λεγόμενων «αρχών» του ψευδοκράτους.

9 Επίσκεψη του Τούρκου πρωθυπουργού Ταγίπ Ερντογάν στα Κατεχόμενα. Με δηλώσεις του, παρέχει πλήρη στήριξη στις μέχρι τώρα θέσεις Ντενκτάς και τονίζει την ανάγκη άρσης του λεγομένου «εμπάργκο».

– Ο Πρόεδρος της Κύπρου χαρακτηρίζει την επίσκεψη Ερντογάν παράνομη πράξη.

– Ο Ραούφ Ντενκτάς ανακοινώνει τρία «νέα μέτρα»: α) άρση των περιορισμών στη διακίνηση της ερηνευτικής δύναμης του ΟΗΕ στα Κατεχόμενα, β) άρση των περιορισμών στη

διακίνηση εμπορευμάτων από και προς τις ελεύθερες περιοχές, γ) προσφορά 50 υποτροφιών σε Ελληνοκύπριους νέους για σπουδές σε πανεπιστήμια που λειτουργούν στα Κατεχόμενα.

– Αντιπροσωπεία από συμβούλους του Έλληνα υπουργού Εξωτερικών φτάνει στη Λευκωσία για διαβουλεύσεις με Κύπριους επισήμους.

10 Με καθυστέρηση λόγω τουρκικής κωλυσιεργίας ανοίγει νέο οδόφραγμα, αποκλειστικά για αυτοκίνητα, στον Αγιο Δομέτιο, στη Λευκωσία.

– Η κυπριακή κυβέρνηση ζητεί μέσω της ΟΥΝΦΙΚΥΠΙ τη λειτουργία άλλων τεσσάρων διόδων διάβασης και αναμένει την απάντηση της τουρκοκυπριακής πλευράς.

– Ο αριθμός επισκέψεων εκατέρωθεν της Πράσινης Γραμμής, εμφανίζει μείωση σε σύγκριση με τις πρώτες ημέρες.

12 Την άμεση αποχώρηση των τουρ-

συμβάντων

◀ Το χαρακτηριστικό (ξυλογραφία 63x70 εκατ.) του Α. Τάσσο με τίτλο «Κύπρος, 1974», επικολλημένο στην κυπριακή αλληλογραφία, τη συνοδεύει από το 1977 (10 Ιαν.) ως ειδικό γραμματόσημο για τους πρόσφυγες. Οι συνεχείς επανεκδόσεις και η χρήση το έκανε γνωστό ως «προσφυγόπουλο». Ποια λύση του κυπριακού προβλήματος, ικανοποιητική, θα φτάσει να εξοστρακίσει την κυκλοφορία του, είναι άγνωστο.

◀ Αγιος Δομέτιος, 30 Απριλίου, απόγευμα. Πνευτός για διάνοιξη νέας διόδου προς τα Κατεχόμενα. Εικόνες που μεταγγίζονται αισιοδοξία. Το αγκαθωτό ονρματόπλεγμα, εμπόδιο στην επικοινωνία και στοιχείο διχοτόμησης τρεις δεκαετίες, ξηλώνεται, ενώ δίπλα (εκτός φωτογραφικού κάδρου) πολυβολείο από την ελληνοκυπριακή πλευρά κατεδαφίζεται. Ο αφόρητος ονρματισμός οια υπάρχοντα μέχρι τις 23 Απριλίου οδοφράγματα, οδήγησε τις κυπριακές αρχές σε άνοιγμα νέων διόδων. Με τις κωλυσιεργίες της τουρκοκυπριακής πλευράς, το πέρασμα στον Αγιο Δομέτιο, μόνο για αυτοκίνητα, άρχισε να λειτουργεί δέκα ημέρες αργότερα (φωτ.: Ανδρέας Μανώλης).

κικών στρατευμάτων από το κατεχόμενο τμήμα της Κύπρου ζητεί με έκθεσή του το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. – Στις προτεραιότητες της κυπριακής κυβέρνησης τίθεται η επανέναρξη των συνομιλιών για το Κυπριακό, αλλά με τροποποιήσεις του «σχεδίου Ανάν» που προκύπτουν από την εφαρμογή του ευρωπαϊκού κεκτημένου.

– Ο Ραούφ Ντενκτάς δηλώνει ότι θα προβεί σε όλες τις δέθεν νομοθετικές διευθετήσεις για να μπορούν, όσοι Ελληνοκύπριοι επιθυμούν, να προσφύγουν με αγωγές στα «δικαστήρια» του ψευδοκράτους για τις περιουσίες τους στα Κατεχόμενα.

– Ο Κύπριος κυβερνητικός εκπρόσωπος χαρακτηρίζει τις προθέσεις Ντενκτάς τέχνασμα που στοχεύει στην παράκαμψη του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου για αποφυγή και άλλων καταδικών εις βάρος του κατοχικού καθεστώτος. Αντιπροσωπευτική περι-

πτωση επί του θέματος είναι η εκδικασθείσα υπόθεση της Τιτίνας Λοϊζίδου.

13 Εκτενές μνημόνιο με τις προθέσεις της κυπριακής κυβέρνησης πάνω στο Κυπριακό, έχει διαβιβαστεί στον γ.γ. των Ηνωμένων Εθνών. Το ίδιο μνημόνιο θα αποσταλεί στους ξένους πρεσβευτές και τις ξένες κυβερνήσεις προς ενημέρωσή τους.

– Ο Αλβάρο ντε Σότο, ειδικός σύμβουλος του γ.γ. του ΟΗΕ στο Κυπριακό, ζήτησε από τον κ. Κόφι Ανάν να τον απαλλάξει από το Κυπριακό. Εκκρεμεί η απάντηση.

14 Οι ηγεσίες τριών ελληνοκυπριακών κομμάτων (ΑΚΕΛ, ΚΙΣΟΣ, ΕΔΗ) συναντήθηκαν στις ελεύθερες περιοχές με τις ηγεσίες ισάριθμων τουρκοκυπριακών κομμάτων (Ρεπουμπλικανικό Κόμμα, Ενωμένη Κύπρος, Κοινοτική Απελευθέρωση) και συζητήσαν τις τρέχουσες εξελίξεις γύρω από τη μερική άρση των περιορι-

σμών στη διακίνηση, καθώς και τα κυβερνητικά μέτρα προς τους Τουρκοκύπριους.

– Σύμφωνα με δήλωση εκπροσώπου του Στέιτ Ντιπάρτμεντ, οι ΗΠΑ παρακολουθούν με ενδιαφέρον τις αυξανόμενες επαφές μεταξύ των δύο κοινοτήτων, ενώ τη σταθερή υποστήριξη τους στο «σχέδιο Ανάν» προς λύση του Κυπριακού εκδήλωσαν ο Αμερικανός πρόεδρος και η σύμβουλος Εθνικής Ασφάλειας του Λευκού Οίκου Κοντολιζα Ράις.

– Το καθεστώς Ντενκτάς συλλαμβάνει εννέα Ελληνοκύπριους στα Κατεχόμενα. Πρόσχημα η μεταφορά αναμνηστικών αντικειμένων, συναισθηματικής μόνο αξίας. Η περίπτωση του Νεόφυτου Δημοσθένους και του Θεόδωρου Χριστοφόρου, πρόσφυγες από το χωριό Σκυλλούρα, είναι η πλέον χαρακτηριστική. Μετέφεραν την καμπάνα της εκκλησίας του χωριού τους, την οποία τους δώρισε ο Τουρκοκύπριος κοινοτάρχης. Η κυπριακή κυβέρνηση προέβη σε έντονες παραστάσεις προς την ΟΥΝΦΙΚΥΠ.

15 Η απαίτηση για επίδειξη διαβατηρίου από τους Ελληνοκύπριους, στα σημεία ελέγχου προς τα Κατεχόμενα, καταγγέλλεται από την κυπριακή κυβέρνηση σε διεθνείς οργανισμούς ως παράνομη ενέργεια του κατοχικού καθεστώτος.

– Δύναμη πέντε αντρών της κατοχικής ασφάλειας εισέβαλε και διέλυσε, ως παράνομη, τελετή δέσνης, που έκανε ο Μητροπολίτης Μόρφου Νεόφυτος, στην εκκλησία του Αγίου Μάμα, στη Μόρφου. Ιερείς και εκκλησίασμα, Ελληνοκύπριοι πρόσφυγες της περιοχής, εκδιώχθηκαν.

17 Ελεύθερη είσοδο των Ελληνοκυπρίων στην Τουρκία εξαγγέλλει ο Τούρκος πρωθυπουργός. Η είσοδος, με ισχύ από 22/5, θα σφραγίζεται, όχι στο διαβατήριο, αλλά σε χωριστό έγγραφο.

– Κίνηση εντυπωσιασμού χωρίς κανένα περιεχόμενο, χαρακτηρίζει την εξαγγελία η κυπριακή κυβέρνηση.

– Συνάντηση των ελληνοκυπριακών και τουρκοκυπριακών Ομοσπονδιών Ποδοσφαίρου στο ξενοδοχείο «Χίλτον» στη Λευκωσία.

18 Το κατοχικό καθεστώς θέτει σε εφαρμογή το μέτρο της λεγόμενης «μαύρης λίστας», στην οποία εγγράφονται Ελληνοκύπριοι, που σύμφωνα με το καθεστώς, εμπλέκονται σε εγκλήματα κατά των Τουρκοκυπρίων. Όσοι εγγεγραμμένοι στη «μαύρη λίστα», ανεπιθύμητοι, απειλούνται με εξόντωση αν περάσουν στα Κατεχόμενα.

22 280 ιατροί και νοσοκόμοι από την Κύπρο, προσκεκλημένοι διεθνούς συνεδρίου, μεταβαίνουν μέσω Ελλάδος στην Κωνσταντινούπολη, με άδεια ει-

σόδου και παραμονής ενός μήνα. Είναι οι πρώτοι Ελληνοκύπριοι που επισκέπτονται την Τουρκία μετά 40 χρόνια, κάνοντας χρήση του μέτρου που ανακοίνωσε πρόσφατα ο Τούρκος πρωθυπουργός.

19 Όσοι Κύπριοι εξασφαλίσουν βίζα από την τουρκική πρεσβεία στα Κατεχόμενα για να ταξιδέψουν στην Τουρκία διαπράττουν παρανομία και θα τιμωρούνται, τονίζει ο κυβερνητικός εκπρόσωπος Κ. Χρυσοστομίδης.

– Το ελληνικό υπουργείο Εξωτερικών διαψεύδει κατηγορηματικά δημοσιεύματα του τουρκικού Τύπου, σύμφωνα με τα οποία οι υπουργοί Εξωτερικών Ελλάδος και Τουρκίας συμφώνησαν στις Βρυξέλλες να συνεργαστούν για την άρση του «εμπάργκο» στα Κατεχόμενα.

23 Η κοινοτική επίτροπος Άννα Διαμαντοπούλου επισκέπτεται την Κύπρο και έχει επαφές με κόμματα, συνδικαλιστικές και εργοδοτικές οργανώσεις και οργανώσεις νεολαίας και γυναικών και από τις δύο κοινότητες, στις οποίες αναπτύσσει την πολιτική της Ε.Ε. για την επανένωση της Κύπρου και τονίζει ότι το ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο μπορεί να προσφέρει λύσεις στα προβλήματα της επανένωσης.

24 Ο Ραούφ Ντενκτάς απορρίπτει το πακέτο της Ε.Ε. για την στήριξη των Τ/Κ πριν καν ανακοινωθεί ακόμα, υποστηρίζοντας ότι πρόκειται για «παιγνίδι» αναγνώρισης της Κυπριακής Δημοκρατίας από τους Τ/Κ επιχειρηματίες.

25 Το Μετάλλιο Εξαιρετικής Προσφοράς της Κυπριακής Δημοκρατίας απένειμε ο Πρόεδρος της Κύπρου στην αρχαιολόγο Μαρία Αναγνωστοπούλου, γενική γραμματέα της επιτροπής για την Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Κύπρου, σε τελετή, στο Μέγαρο της Παλαιάς Βουλής.

26 Ελλάδα και Κύπρος καθορίζουν με συνομιλίες (Αθήνα) του Προέδρου Τάσσο Παπαδόπουλου και του πρωθυπουργού Κώστα Σημίτη τη στρατηγική που θα ακολουθήσουν στη βάση των δεδομένων που έχουν δημιουργηθεί με την υπογραφή της συνθήκης Προσχώρησης στην Ε.Ε. Παπαδόπουλος και Σημίτης συμφωνούν ότι θα ήταν λάθος η επανέναρξη των συνομιλιών στη βάση του «σχεδίου Ανάν» χωρίς να έχει μεταβληθεί η τουρκική αδιαλλαξία.

– Στην Αγκυρα, ο αρχηγός των τουρκικών Ενόπλων Δυνάμεων στρατηγός Χιλμί Οζκόκ, εκθέτει δημοσίως τις απόψεις των στρατηγών στο Κυπριακό και στις ελλαδοτουρκικές σχέσεις, επαναλαμβάνοντας τις αδιάλλακτες θέσεις του τουρκικού κατεστημένου. **Κ.Α. -Κ.Γ.**

Γλυκόπικρη γεύση από τις

► **Μ. Τειάρη**, ξημέρωμα της 23 Απριλίου, στο οδόφραγμα του Λήδρα Παλλάς παρουσιάζεται μια ηλικιωμένη Τουρκοκύπρια. Με χρόνια βαριά αρρώστια, αγωνιούσε να δει τα εγγόνια της. Έκανε ποδαρικό, όπως λέγαμε άλλοτε, και ήταν η πρώτη που πέρασε από την ελεύθερη στην κατεχόμενη Κύπρο. Ωστόσο, ισχυρός αντιπερισπασμός η απαγόρευση τριών δεκαετιών, όσο κι αν ο πόθος μεγάλος, η πρώτη μέρα εφαρμογής των μέτρων αντιμετώπιστηκε με αμηχανία. Τη δεύτερη ημέρα, **Μ. Πέμπη**, αρχίζει η μαζική προσέλευση, φιάνοντας, στις αρχές του Πάσχα, Κυριακή και Δευτέρα, σε πρωτοφανή συνωστισμό. Κοσμοσυρροή τόσο, όπως στη φωτογραφία, απόσταση 70 μέτρων στο οδόφραγμα του Λήδρα Παλλάς, ήθελε τρεις τουλάχιστον ώρες αναμονή (φωτ.: Ανδρέας Μανώλης).

ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

Της ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΨΑΡΙΑ

«**Μ**ΠΟΡΕΙΣ να πας όπου θες». Αυτή ήταν η απάντηση Ελληνοκύπριου, πρόσφυγα από την Κερύνεια, όταν τον συνάντησα στο οδόφραγμα του Περγάμου. Σε ένα από τα τέσσερα οδοφράγματα που άνοιξαν τις πύλες τους για να υποδεχτούν έπειτα από 29 χρόνια Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους, επιτρέποντάς τους να πάρουν μια γεύση από την πατρίδα τους.

Επέστρεφε από την κατεχόμενη γη, κρατώντας ένα κλαράκι ελιάς και λίγους λεμονανθούς. Αδραξα την ευκαιρία να τον ρωτήσω ποια μέρη επισκέφτηκε. Μου απάντησε... «τώρα πια παντού». Ήταν ενθουσιασμένος και ταυτόχρονα πικραμένος, καθώς ασκούσε έπειτα από 29 χρόνια το δικαίωμα της ελεύθερης διακίνησης... στην ίδια του την πατρίδα. Χωρίς φόβο, χωρίς εμπόδια.

Το πρόσωπό του έλαμπε. Την ίδια λάμψη εκπέμπουν από τις 23 περασμένους Απριλίου όσοι επισκέφτηκαν την κατεχόμενη Κύπρο, μετά την απόφαση για μερική άρση των περιορισμών στη διακίνηση. Μερικοί στάθηκαν τυχεροί και βρήκαν τα σπίτια και την περιουσία τους όπως την άφησαν. Άλλοι βρήκαν ερείπια. Ενώσαν ωστόσο όλοι την ίδια γλυκόπικρη χαρά.

«Δεν είναι λίγο να συναντάς τις αναμνήσεις σου έπειτα από 30 χρόνια. Αυτές δεν μπόρεσε να μας τις πάρει κανείς» μας είπε 45χρονη. Είχε δίκιο...

Ανάσταση τη Μεγάλη Τετάρτη

Η απόφαση για μερική άρση των περιορισμών στη διακίνηση εφαρμόστηκε τη Μεγάλη Τετάρτη, 23 Απριλίου. Μεγάλη Εβδομάδα και όλοιμίλαγαν για Ανάσταση την Εβδομάδα των Παθών. Με το πέρασμα των οδοφραγμάτων ένιωθε τελικά την ανάσταση. Μύριζες αλλιώτικο αέρα και από εκείνη την μέρα οι εκατέρωθεν επισκέψεις Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων στις δύο πλευρές του νησιού συνεχίζονται με την ίδια σχεδόν ένταση. 230 περίπου χιλιάδες Ελληνοκύπριοι επισκέφτηκαν τα κατεχόμενα μέρη μας και άλλες 72 περίπου χιλιάδες Τουρκοκύπριοι πέρασαν στις ελεύθερες περιοχές. Το συναίσθημα το ίδιο και για τους δύο. Οι ίδιες συγκινητικές στιγμές, τα ίδια χαμόγελα, η ίδια θέληση για επίλυση του προβλήματος.

▲ Η ηλικιωμένη που κρατάει με ελάβεια, σαν εικόνη την οικογενειακή φωτογραφία, φτιάχνοντας στο σπίτι της στα Κατεχόμενα, δεν βρήκε τίποτα, παρά έποικους, δεύτερους στη σειρά ένοικους τον σπιτιού. Ηρθε, όμως, η έκκληση από την Τουρκοκύπρια παλιά της γειτόνισσα. 29 χρόνια στην προοισασία της οι οικογενειακές φωτογραφίες, τις παρέδωσε. Ανθρώπινα στιγμιότυπα, συγκινητικά, σε αφήνουν άφωνο. (φωτ.: Ανδρέας Μανώλης).

Τρεις περιπτώσεις Ελληνοκυπρίων και τρεις Τουρκοκυπρίων που αντίκρισαν τη γη που γεννήθηκαν και μεγάλωσαν ήταν αρκετές για να συλλάβουμε το μέγεθος της συγκίνησης τους. Φεύγοντας μερικοί πήραν σαν λάφυρα παλιές φωτογραφίες, ενώ άλλοι απλά τις αναμνήσεις τους.

Καταρρίφθηκε ο μύθος

«Τα περί αδυναμίας συνύπαρξης Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων που προβάλλει εδώ και 30 χρόνια ο κατοχικός ηγέτης Ραούφ Ντενκτάς καταρρίφθηκαν παταγωδώς». Με αυτά τα λόγια άρχισε η συνομιλία μας με τον Παναγιώτη Χατζηδημητρίου. Κατάγεται από το χωριό Πραστειό της επαρχίας Αμμοχώστου. Ήταν μόλις 12 ετών το 1974, όταν αναγκάστηκε να εγκαταλείψει διά της βίας το χωριό του, αφήνοντας πίσω τις θύμνες των παιδικών του χρόνων.

Τον Νοέμβριο του 1983 θέλησε να δεισδύσει στις τουρκοκρατούμενες περιοχές, χωρίς ωστόσο επιτυχία. «Σε

ηλικία 20 χρονών θέλησα να πάω ένα βράδυ στο χωριό μου. Προσέγγισα φυλάκιο στο χωριό Αχνα, με σκοπό να βρω σημείο διείσδυσης. Δυστυχώς έγινα αντιληπτός και δέχτηκα πυροβολισμό από Τούρκο. Ευτυχώς κατάφερα να διαφύγω. 29 χρόνια μετά την εισβολή πήγα στο χωριό μου, χωρίς να νιώσω τον παραμικρό κίνδυνο».

Ο Παναγιώτης έτρεξε από την πρώτη μέρα άρσης των περιορισμών στη διακίνηση να επισκεφτεί το χωριό του. «Στο χωριό μου δεν έμεναν καθόλου Τουρκοκύπριοι ή Τούρκοι πριν από το 1974. Σήμερα μένουν έποικοι, κυρίως από τα Αδανα της Τουρκίας». Το συναίσθημα απεριγράπτο, όπως μας λέει ο ίδιος. «Εψαξα και βρήκα αμέσως το σπίτι μου. Μου άνοιξε την πόρτα ζεύγος Τούρκων, γύρω στα 60, και αμέσως έθεσαν το σπίτι στη διάθεση μου για να το δω. Δεν βρήκα κανένα αντικείμενο, απλώς το είδα μέσα. Μια εικονογραφία της σταύρωσης του Χριστού μου προκάλεσε ωστόσο έκπληξη. Δεν ρώτησα πού τη βρήκαν. Ήταν σαν κάδρο και κρεμόταν στον τοίχο. Ενδεχομένως να ήταν δική μας και να την κρέμασαν. Όσο για το σπίτι, η κατάστασή του ήταν τραγική, καθώς οι σημερινοί ένοικοί του δεν το συντηρούν καθόλου. Αποθήκες που είχαμε στο πίσω μέρος τις έκαναν σπίτι και διαμενούν τα παιδιά τους. Το δικό μας σπίτι το άφησαν σε κακή κατάσταση». Όσο για τα συναισθήματα, ο ίδιος τονίζει ότι ήταν ανάμικτα. «Ενώσα πίκρα, αλλά και χαρά ταυτόχρονα, γιατί είδα τον τόπο που γεννήθηκα και μεγάλωσα. Μετά την επίσκεψή μου ελπίζω ότι μπορεί να λυθεί το πρόβλημα».

Στο σπίτι του παππού

Συνεχίζοντας την κουβέντα μας ο Παναγιώτης Χατζηδημητρίου μας αποκάλυψε ότι κατάφερε και εξασφάλισε οικογενειακές φωτογραφίες, κυρίως του παππού του. «Το σπίτι του παππού μου, το οποίο βρισκόταν στην ίδια γειτονιά με το δικό μας, έχει κατεδαφιστεί. Δεν πήγα εγώ αλλά άλλοι συγχωριανοί μου. Αυτοί επισκέφτηκαν γειτονικό σπίτι του παππού μου, όπου Τουρκάλα τους παρέδωσε κιβώτιο μέσα στο οποίο υπήρχαν παλιά βιβλία, φωτογραφίες και άλλα αντικείμενα. Ο παππούς μου, Δημήτρης Α. Χατζηδημητρίου, είχε πλούσια βιβλιοθήκη και πράγματι διαπιστώσαμε ότι τα βιβλία που βρέθηκαν ήταν δικά του, αφού έφεραν την υπογραφή του. Σε μερικά από αυτά υπήρχαν και σημειώσεις του, υπό τύπο ημερολογίου. Αξιοσημείωτη ήταν φωτογραφία που μου παραδόθηκε, που πίσω έγραφε το όνομά του και τη χρονολογία 1920, χρονιά που

► **Ο Παναγιώτης Χαιζηδημητρίον έξω από το παιρικό του στο χωριό Πρασιείο της επαρχίας Αμμοχώστου.**

► **Οικογενειακή φωτογραφία του παππού του Παναγιώτη Χαιζηδημητρίον. Τη βρήκαν συγχωριανοί του και τον την παρέδωσαν μετά 29 χρόνια.**

► **Το σπίτι του Π. Χαιζηδημητρίον αφέθηκε στο έλεος... τον χρόνον.**

► **Τα πολύτιμα βιβλία και οι φωτογραφίες της οικογένειας Χαιζηδημητρίον παραδόθηκαν αμέσως σε συντηρητή...**

λήφθηκε η φωτογραφία. Απεικονίζει την οικογένεια του παππού μου όταν ο ίδιος ήταν 17-18 χρόνων. Δεν την είχαμε αυτήν τη φωτογραφία και είναι πολύ σημαντική για μας, είναι κειμήλιο και την πήγαμε ήδη σε συντηρητή όπως και τα βιβλία του. Είναι οι ρίζες μας, μας συνδέουν με το παρελθόν μας, με τους δικούς μας ανθρώπους».

Στην οδό Πausανίου

Ο δεύτερος συνομιλητής μας έφυγε από την Αμμόχωστο όταν ήταν επτά χρόνων. Παρά το νεαρό της ηλικίας του ωστόσο θυμόταν όλα όσα χρειαζόταν για να μπορέσει να εντοπίσει το πατρικό του σπίτι. Αναζητώντας τον αριθμό 15 στην οδό Πausανίου, μεταξύ της νέας και της παλιάς πόλης της Αμμοχώστου, πολύ κοντά στο περιφραγμένο μέρος, εκείνο που οι Τουρκοκύπριοι αποκαλούν «πόλη φάντασμα», ο Παύλος Ξανθούλης, κατάφερε να βρει το σπίτι όπου έζησε τα πρώτα χρόνια της ζωής του. Ενθουσιασμένος και ταυτόχρονα συγκλονισμένος, κτύπησε το κουδούνι. Η πόρτα άνοιξε και στο κατώφλι εμφανίστηκε ένας Τουρκοκύπριος, 40 περίπου χρόνων, ονόματι Τιμούρ, καπετάνιος το επάγγελμα. Δεν χρειάστηκαν, όπως μας είπε, εξηγήσεις για να καταλάβει ο Τιμούρ ότι αυτός που κτυπούσε την πόρτα του ήταν ο νόμιμος ιδιοκτήτης του σπιτιού, στο οποίο κατοικεί από το 1984. Τον πρόδιδε το βλέμμα του και ο τρόπος με τον οποίο είπε «welcome», δηλαδή καλωσόρισε, στον Παύλο, ότι είχε καταλάβει, ίσως και να τον περίμενε κιόλας. «Νομίζω ότι αυτό είναι το πατρικό μου σπίτι», είπε κάπως αμήχανα ο Παύλος. «Ναι κατάλαβα, κατάλαβα», απάντησε ο Τιμούρ, ανοίγοντας διάπλατα την πόρτα του σπιτιού. Με μεγάλη προθυμία του έφερε μέσα από ένα δωμάτιο δύο φωτογραφίες που βρήκε ο ίδιος στο σπίτι και τις φύλαξε, όπως έκαναν και οι δύο προηγούμενοι κάτοικοι του σπιτιού. «Είναι η μητέρα και η γιαγιά μου», είπε ο Παύλος βουρκωμένος, μην μπορώντας να πιστέψει αυτό που έβλεπε μπροστά του.

Ο Τιμούρ και ο 77χρονος πατέρας του Μεχμέτ Μπόσνακ έσπευσαν να του επισημάνουν ότι τους έφεραν άλλοι στο σπίτι του, για να διαλύσουν την αμηχανία και να τονίσουν ότι οι ίδιοι δεν έφταιγαν σε κάτι γι' αυτό που συνέβαινε. Του εξήγησαν μάλιστα ότι πριν από τους ίδιους, το σπίτι άλλαξε «ιδιοκτήτες» σε δύο περιπτώσεις. Παραχωρούσαν, δηλαδή, ένα ξένο σπίτι αλλά και τις φωτογραφίες και τα αντικείμενα που υπήρχαν μέσα σε αυτό, ο ένας στον άλλον!

Σ' ένα από τα δωμάτια του σπιτιού του, ο Παύλος Ξανθούλης εντόπισε κάποια αντικείμενα που άφησαν απείρακτα όσοι έζησαν κατά διαστήματα εκεί. Το καρτσάκι το οποίο «φιλοξένησε» τις παιδικές βόλτες του ίδιου και της αδελφής του, ένα σκαλιστό έπιπλο, έναν πολυέλαιο και σκόρπες αναμνήσεις από τα παιδικά του χρόνια. Αναζήτησε στην αυλή του

σπιτιού και μία μικρή δεξαμενή. Δεν τη βρήκε όμως. «Τη χάλασα πριν από μία εβδομάδα, γιατί δεν είχε μέσα νερό», του εξήγησε ο Τιμούρ απολογητικά.

Ο Παύλος επέστρεψε το βράδυ στις ελεύθερες περιοχές συγκλονισμένος. Επισκέφτηκε και δεύτερη φορά την πόλη του. Ελπίζει ωστόσο την επόμενη φορά να μη νιώσει και πάλι επισκέπτης στο ίδιο του το σπίτι.

Δάκρυα για την πόλη του Ευαγόρα

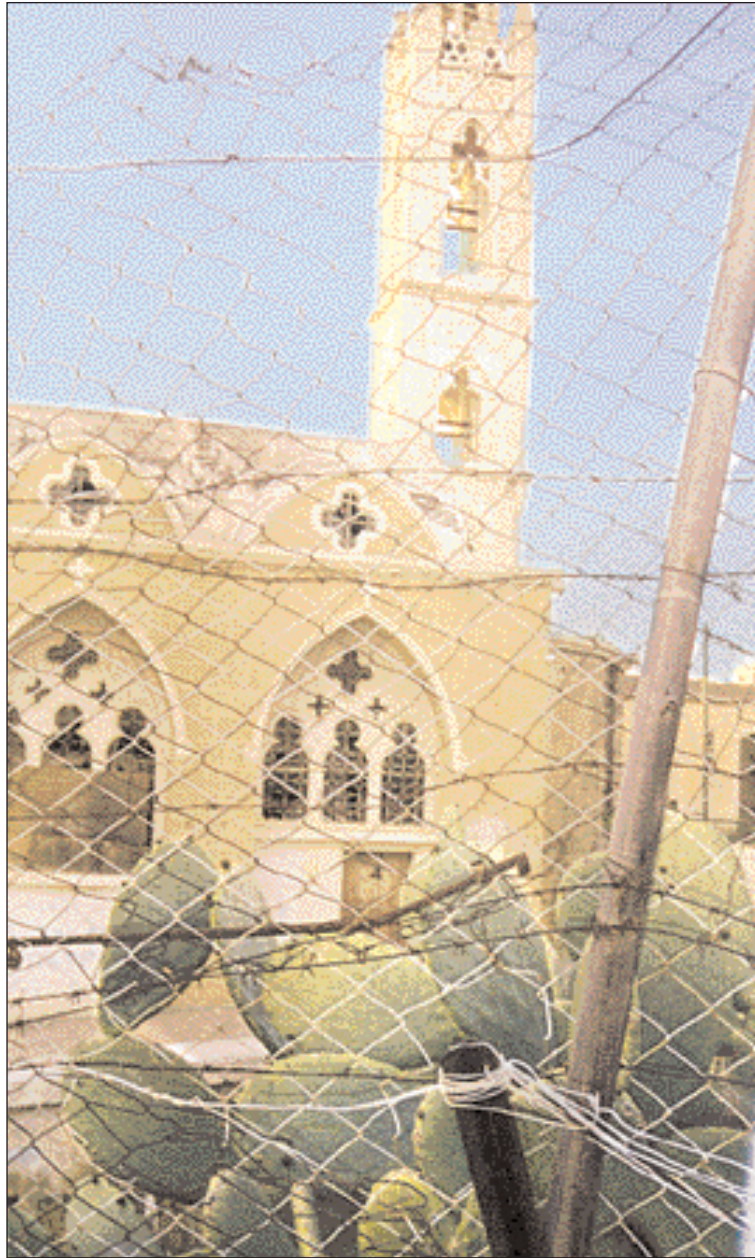
Γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Αμμόχωστο. Εκεί στη χρυσή αμμουδιά της πόλης του Ευαγόρα. Το σπίτι της τρίτης συνομιλήτριάς μας, Τούλας Δημητρίου, ήταν μερικά μέτρα μακριά από τη θάλασσα. Το 1974 ήταν 16 χρόνων, αρραβωνιασμένη, και την τραγική μέρα της εισβολής βρισκόταν στο σπίτι του αρραβωνιαστικού της, στο χωριό Άγιος Σέργιος της ίδιας επαρχίας. Εφυγε άρον-άρον όπως όλος ο κόσμος, με τα ρούχα που φορούσε. Δεν πρόλαβε να πάρει τίποτα μαζί της. Την Δευτέρα του Πάσχα θέλησε να συναντήσει τις αναμνήσεις της. Περιμένε καρτερικά στην ουρά, στο οδόφραγμα του Πέργαμου, για τέσσερις και πλέον ώρες. Γύρω στις έξι το απόγευμα πέρασε στις κατεχόμενες περιοχές.

Στη διαδρομή προς την Αμμόχωστο προσπαθούσε να αναγνωρίσει περιοχές. Μάταια, αφού τα παλιά και γραφικά σπιτάκια έδωσαν τη θέση τους σε επαύλεις. 25 λεπτά μετά βρισκόταν στην πόλη της. Η συγκίνηση έκδηλη. Εκλαιγε σαν μωρό παιδί, παρά τα 45 της χρόνια. Δεν κατάφερε να δει το σπίτι της, καθώς βρίσκεται στην περιφραγμένη περιοχή της Αμμοχώστου. Της ήταν αρκετό ωστόσο να δει έστω από μακριά τη θάλασσα, να μυρίσει την αλμύρα της.

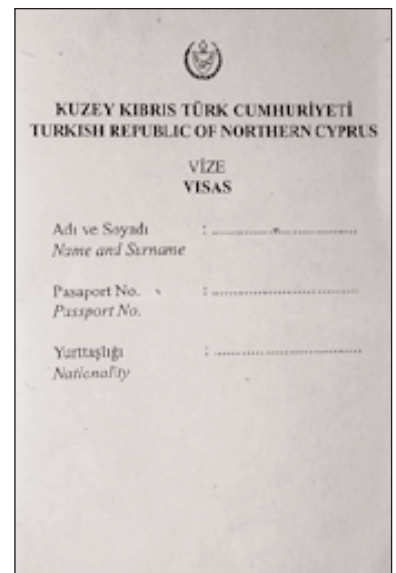
Τους έφταιξε η μυρωδιά του γιασεμιού

Αφού δεν κατάφερε να δει το δικό της σπίτι, θέλησε να μεταβεί στον Άγιο Σέργιο, το χωριό του συζύγου της. «Μετά το εκκλησάκι του Αρχαγγέλου Μιχαήλ, θα βρείτε ένα δικάλι. Κάντε δεξιά και το δεύτερο σπίτι είναι το δικό μας» της έλεγε από τηλεφώνου, προσπαθώντας να την καθοδηγήσει. Ο ίδιος δεν θέλησε να την ακολουθήσει. Πέρασαν 29 χρόνια από την μέρα που πάτησε το πόδι του στα μέρη μας ο κατακτητής. Η Τούλα Δημητρίου επισκέφτηκε τον Άγιο Σέργιο όλες κι όλες τρεις φορές πριν από την εισβολή. Μετά την πρώτη επισήμανση του συζύγου της κατάφερε να εντοπίσει το σπίτι. Την πόρτα της άνοιξε Τουρκάλα, γύρω στα 60. Εβλεπε την ταραχή της και απορούσε. Βλέποντας την να δακρύζει της επέτρεψε να μπει στο σπίτι.

Δεν άντεξε και ξέσπασε σε λυγμούς, αφού οι νόμιμοι ιδιοκτήτες του, ο παππούς και η γιαγιά, δεν έζησαν για να το ξαναδούν. Αρχισε να ρωτά

▲ ▼ Κάτω: Οι καμπάνες της εκκλησίας της Αγίας Ζώνης στην Αμμόχωστο δεν χτύπησαν από το 1974. Πάνω: Το ονραμπλέγμα εμπόδιζε την Τούλλα Δημητρίου να πραγματοποιήσει το προσκνήμά της.

▲ Χαρίάκι σε μέγεθος μεγαλύτερο του πακέτου τσιγάρων συμπληρώνει ο επισκέπτης. Ελέγχεται με την επίδειξη του διαβατηρίου και σφραγίζεται από το κατοχικό καθεστώς στο πέρασμα προς τα Κατεχόμενα. Εγκυρη η άδεια εισόδου ισχύει μέχρι τις 12 τα μεσάνυχια.

◀ ▼ **Αριστερά: Η Τουρκοκύπρια Μπαχίρ Κορέλ, πέρασε μαζί με τους δύο της γιους το οδόφραγμα του Λήδρα Παλλάς, στις 23 Απριλίου, για να επισκεφθούν το σπίτι τους στην περιοχή Ταχτακαλά, στην παλιά Λευκωσία. Κάτω: Οι αναμνήσεις της Μ. Κορέλ άρχισαν να ζωντανεύουν την ώρα που βάδισε προς τη γειτονιά της.**

για αντικείμενα και φωτογραφίες. Μάταια. Η «σημερινή ιδιοκτήτρια» του σπιτιού της εξήγησε ότι αγόρασε το σπίτι πριν από έξι χρόνια και δεν βρήκε τίποτα μέσα. Πρόλαβαν και το λεηλάτησαν άλλοι. Έκανε μια βόλτα στο εσωτερικό. Το σπίτι διορθώθηκε, ο διαχωρισμός του ωστόσο έμεινε όπως μας είπε ο ίδιος.

Το σπίτι βρισκόταν στην αρχή του χωριού. Λίγο πιο κάτω ήταν το σχολείο και οι καφενέδες του. Σήμερα τίποτα δεν θυμίζει τον Αγιο Σέργιο. Αφέθηκαν όλα στο έλεος του χρόνου. Η Τουρκάλα την άφησε να δει και τα υπνοδωμάτια. Παρέμειναν τα ίδια, όπως τότε. Η μόνη διαφορά, οι φρεσκοβαμμένοι τοίχοι, τα χαλιά στο πάτωμα και η διορθωμένη κουζίνα. Στην αυλή έγιναν περισσότερες αλλαγές. «Το σπίτι πνιγόταν κάποτε στο πράσινο. Συκιές, ροδιές... Στην είσοδο σε καλωσόριζε η μυρωδιά του γιασεμιού. Αυτή η μυρωδιά φαίνεται τους ενοχλούσε, οπότε τα ξερίζωσαν όλα. Προσπάθησαν να τα εξαφανίσουν φυτεύοντας τα δικά τους».

Το μόνο που δεν κατάφερε να ξεριζώσει ήταν η μεγάλη συκιά στο πλάι της αυλής. Αυτή δεν κατάφερε να την εξολοθρευτεί. «Την έκοψε σίρριζα, αλλά αυτή ξανάβγαλε κλαριά. Όταν έγινε η εισβολή, όλη η γειτονιά κι εγώ μαζί προσπαθήσαμε να προστατευθούμε κάτω από την συκιά από τους βομβαρδισμούς», μας εξήγησε δακρυσμένη. Ζήτησε από την Τουρκάλα να κόψει ένα κλαδάκι, αλλά αυτή της έβγαλε ρίζα για να μπορεί να το φυτέψει στην αυλή της.

Έφυγε από το χωριό γύρω στις 11 το βράδυ. Κοιτάζοντας γύρω της συνειδητοποίησε πόσο παρατημένο το

άφησαν. «Φρόντισαν να κτίσουν γύρω από αυτό και μέσα το άφησαν παρατημένο και ανεκμετάλλευτο. Κάποτε αυτό το χωριό το χαρακτήριζαν το μικρό Παρίσι. Εσφυζε από ζωή. Κρίμα...».

Έφυγε με μια γλυκόπικρη γεύση. «Ενιωθα ταυτόχρονα πίκρα και χαρά. Ξέρεις γιατί; Γιατί έχω τις αναμνήσεις μου. Αυτές δεν μου τις πήρε ούτε μπορεί κανείς να μου τις πάρει... και με την επίσκεψή μου τις ξανάζησα».

Κάπου στην παλιά Λευκωσία

Συγκίνηση και λαχτάρα διέκρινες στα μάτια της Μπαχίρ Κορέλ, τη στιγμή που πέρασε μαζί με τους δύο της γιους το οδόφραγμα του Λήδρα Παλλάς, στις 23 Απριλίου, για να επισκεφθούν το σπίτι τους στην περιοχή Ταχτακαλά στην παλιά Λευκωσία. Ήταν η δεύτερη φορά που επισκεπτόταν το σπίτι της μετά την αναγκαστική φυγή του 1963. Στην περιοχή εκείνη έζησε τα πρώτα είκοσι χρόνια της ζωής της, για τα οποία έχει να μοιραστεί ξεχωριστές αναμνήσεις. Αναμνήσεις μιας άλλης, καλύτερης ζωής.

Καθώς η ίδια εξιστορούσε τα χρόνια στην ελεύθερη Λευκωσία θυμόταν τις όμορφες στιγμές που πέρασε παίζοντας με τα ξαδέλφια της. Με ιδιαίτερη συγκίνηση μιλούσε και για τους Ελληνοκύπριους γείτονές της και τις όμορφες στιγμές που έζησαν μαζί. Η επιθυμία της για επαναφορά σε εκείνα τα ωραία χρόνια ήταν έντονα ζωγραφισμένη στο πρόσωπό της.

Οι αναμνήσεις άρχισαν να ζωντανεύουν την ώρα που βάδισε προς τη γειτονιά της, προσπαθώντας να ξε-

γήσει στα παιδιά τα σημάδια της διαδρομής. «Αυτό το σπίτι ήταν της θείας μου, εκείνο δίπλα της αδελφής της και το άλλο της γιαγιάς μου».

Η μεγάλη όμως έκπληξη ήταν όταν αντίκρισε το σπίτι της μητέρας της, εκεί όπου έζησε τα χρόνια της παιδικής της νιότης. Το σπίτι της κατεδαφίστηκε και τη θέση του πήρε ένα νηπιαγωγείο. Προχωρώντας πιο κάτω στάθηκε στο σπίτι της θείας της. Κτύπησε το κουδούνι και άνοιξε μια ηλικιωμένη γυναίκα. Η συγκίνησή της μετατράπηκε σε κλάμα. Οι δυο γυναίκες αγκαλιάστηκαν και μοιράστηκαν τον ίδιο πόνο. Τον πόνο που μοιράζονται όλοι οι Κύπριοι, Τουρκοκύπριοι και Ελληνοκύπριοι, εδώ και 29 χρόνια.

Συγκινητικές στιγμές εκτυλίχθηκαν ωστόσο και στη Λεμεσό και την Πάφο, όπου διέμεναν και οι περισσότεροι Τουρκοκύπριοι πριν από την εισβολή του 1974.

Την περασμένη εβδομάδα δύο Τουρκοκύπριοι, 36 και 43 χρόνων αντίστοιχα, επισκέφτηκαν το χωριό Αρόδες της Πάφου, το οποίο ήταν μικτό. Οι δύο Τουρκοκύπριοι που είναι ξαδέλφια, ο Ιλμπάν Κονταράς και Σουλτάν Τορού, έτυχαν θερμής υποδοχής από τους κατοίκους των Αρόδων.

Στο καφενείο της κοινότητας συγκεντρώθηκαν αρκετοί κάτοικοι οι οποίοι ρωτούσαν να μάθουν νέα για τους συγχωριανούς τους Τουρκοκύπριους, με τους οποίους όπως είπαν

◀ 469 Ελληνοκύπριους και 20 Τουρκοκύπριους κατοίκους μετρούσε πριν από την εισβολή ο Άγιος Ερμόλαος, χωριό ΝΔ της Κερύνειας. Το κοιμητήριο, τρεις δεκαετίες εγκαταλειμμένο και απροσιτάτενο, ρήμαξε. Εφτασε η Ελληνοκύπρια της φωτογραφίας. Ο στανρός στο μνήμα του παππού, αποκεφαλισμένος, έλειπε. Κοίταξε γύρω, έψαξε, τον βρήκε πνιγμένο μέσα στη θαλερή πρασινάδα. Τον ξανάσπησε. Και ακριβώς σ' αυτήν τη χειρονομία, με συμπαρασάτη την ηλικιωμένη που προσπαθεί να ανάψει το καντήλι, την απαθανάτισε ο φακός του Ανδρέα Μανώλη. Πολλές και απρόβλεπτες συγκινήσεις περιμεναν τους επισκέπτες στα Κατεχόμενα, όπως αντίστοιχα τους Τουρκοκύπριους στις ελεύθερες περιοχές.

► Ανοίκειο στην όψη το οικογενειακό εἶρημα από το σπίτι στην Κερύνεια, σήμερα ξενίζει. Πρόκειται για την ξεχασμένη στις ημέρες μας πινακωτή ή, πιο αναλυτικά, φόρμα για γίνωμα τον ψωμιού πριν από το φούρνιομα. Πινακωτή, λοιπόν, που θα τη ζήλενε ο ζωγράφος Χρήστος Μπυκόρος. Οι ελεγκτές, πάντως, πρέπει να δοκιμάσαν αρκετές εκπλήξεις με ό,τι ο καθένας κουβαλούσε στην επιστροφή από τα Κατεχόμενα (φωτ.: Ανδρέας Μανώλης).

ζούσαν χωρίς προβλήματα μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '60. Οι δύο Τουρκοκύπριοι επισκέφθηκαν τους τάφους των παππούδων τους, όπου άφησαν λίγα λουλούδια. Αναχωρώντας δήλωσαν ότι θέλουν να ξαναεπισκεφθούν την κοινότητα με τις οικογένειές τους. Ανέφεραν μάλιστα ότι την επόμενη φορά θα έλθουν με λεωφορεία ώστε να έχουν μαζί τους τους περισσότερους κατοίκους της κοινότητας, που ζουν σήμερα στην κατεχόμενη Μόρφου και τον Καραβά.

Και οι δύο δήλωσαν ενθουσιασμένοι με την ευκαιρία που τους δόθηκε να δουν τα μέρη που γεννήθηκαν, ενώ ευχαρίστησαν τους Ελληνοκύπριους συγχωριανούς τους για τον τρόπο που τους υποδέχθηκαν. 🍀

Στη θαλασσοφίλητη

◀ *Αριστερά: Αυτοί οι άνθρωποι διεκδικούν τις αναμνήσεις τους. Είναι οι μαθήτριες που αποφοίτησαν από το Γυμνάσιο Θηλέων Αμμοχώστου το 1972, μαζί με τους καθηγητές τους. Κέντρο: Εκείνη τη μέρα που φεύγαμε από το σχολείο, οβήγνοντας τα έξι κεράκια της φοιτήσής μας, δεν μπορούσαμε να φανταστούμε πως ο Απίλλας θα αφάνιζε την πόλη μας.*

◀ *Οι εισβολείς κατέστρεψαν ουδέποτε θυμίζει την ιαυτότητα και την ιστορία αυτού του ελληνικού εκπαιδευτηρίου.*

Της **ΑΝΔΡΟΥΛΑΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ**

Δημοσιογράφου

ΕΝΑ ΧΑΔΙ στα πλήκτρα του παλιού πιάνου. Ήταν και το μόνο που έμεινε στη θέση του. Δεξιά, γωνία της αίθουσας μουσικής, στον πρώτο όροφο του Γυμνασίου Θηλέων Αμμοχώστου. Εκεί που άφησα έξι χρόνια της ζωής μου και μαζί τα πιο τρυφερά μου όνειρα.

Στα 29 χρόνια της κατοχής περιπλανώμουν εκεί, μέσα από τις θύμισες, τις κουβέντες των παλιών συμμαθητών κάθε που βρισκόμασταν στην προσφυγιά, στον ύπνο μου.

Και πνιγόμενους στη νοσταλγία για την πόλη στην οποία κατέθεσα ένα κομμάτι της ζωής μου.

Ήταν ακριβώς αυτό το κομμάτι που ένιωσα να διαλύεται, όταν τόλμησα να βάλω τον δάκτυλον επί τον τύπον των ήλων της κατοχής.

Τίποτε το ίδιο

Ο δρόμος με τα χρυσωμένα στάχυα... Πάντα ο κάμπος της Μεσαορίας μέστωνε στο έβγα του Απρίλη. Ήξερα όμως πως τίποτε δεν θα 'ταν το ίδιο τούτη τη φορά. Ήδη η τουρκική σημαία που χαράζει το κορμί του Πενταδακτύλου, ορατή από τις ελεύθερες περιοχές, είναι τόσο κοντά που σχεδόν ακούω το βουβό κλάμα του βουνού. Κι αυθόρμητα κάνω τη μόνη προσευχή που θέλει να ακούσει. Απόσεισέ τους Πενταδάκτυλέ μου...

Η είσοδος στην πόλη επιφυλάσσει ένα οδυνηρό ξάφνιασμα. Έχουν στήσει οι εισβολείς ένα τέρας, σε θέση μνημείου, να τους θυμίζει το λάφυρο που τους δόθηκε. Μια πόλη που κατακτήθηκε χωρίς να πέσει μια τουφεκιά. Αναπόφευκτα, ο Εφιάλτης ξαναγυρνά.

Πρώτο γνώριμο κτίριο το νοσοκομείο της Αμμοχώστου. Τίποτε δεν άλλαξε εξόν από τα σημάδια του χρόνου, ασυντήρητο, αφημένο στη μοίρα του. Στο μυαλό μου πηγαινοέρχονται φιγούρες γνώριμες από το παρελθόν, που έχουν σκορπίσει από τότε κι άλλοι έχουν φύγει για πάντα, όπως οι γονείς μου... οι ασθενείς που κάθονται στα παγκάκια μάλλον δεν έχουν αντιληφθεί ποια νοσταλγία με κάνει να στέλλω το βλέμμα δεξιά κι αριστερά, έτσι που σαν φάντασμα του παρελθόντος προσπαθώ να ανασυντάξω τις εικόνες μιας άλλης εποχής.

Υστερα τα δάκρυα είναι ασυγκράτητα, καθώς το οδοιπορικό της μνή-

Υψηλής Αμμοχώστου

▲ Η θάλασσα της Αμμοχώστου. Μια απέραντη ερωτική αγκαλιά που δεν μπόρεσαν, το μόνο, να αλλοιώσουν οι κατακτητές.

μης και της οδύνης με φέρνει μπροστά στα βομβαρδισμένα διοικητήρια –όπως συνηθίζαμε να λέμε την Επαρχιακή Διοίκηση– μάρτυρες που κακού που έγινε στην πόλη. Απέναντι ο δημοτικός κήπος, άφτιαχτος και αστόλιστος, λεπλατημένος από τον χρόνο.

Είμαι πια απέναντι στο συρματοπλεγμά που κόβει τον δρόμο. Εκεί ακριβώς που δούλεψα πρώτη φορά, στα 18 μου, όταν κατέγραφα για τρεις μήνες ασταμάτητα τα σπάνια και ανεκτίμητα βιβλία και ιστορικά χειρόγραφα της περιφέρειας βιβλιοθήκης του Δημήτρη Μαραγκού. Είχα κι αυτή την «ατυχία», να μαθαίνω από πρώτο χέρι την ιστορία του τόπου εκείνο το καλοκαίρι. Για να 'ρχεται τώρα να με πληγώνει.

Εμείνα να κοιτάζω τον χορταρισμένο δρόμο, τον χωρίς προορισμό. Ερειπωμένα κτίρια και κατεδαφισμένες μνήμες. Εβλεπα το '74 τα αεροπλάνα που βομβάρδισαν και τις φωτιές που λαμπάδιαζαν το κορμί της

πόλης, τώρα ήταν να δω τα αποκαΐδια, μέσα στην άκρα του τάφου σιωπής.

Συνειρμόι του παρελθόντος

Οι δρόμοι στους οποίους μπορείς να κινηθείς, λιγούστοι, οδοί στα τουρκικά, σπιτία αφρόντιστα, και άλλα νεόκτιστα, αγωνίζομαι να βρω τους συνειρμούς του παρελθόντος, να συνθέσω το παζλ, και όλο γελιέμαι και ξαναρχίζω. Μέχρι που αντικρίζω την εκκλησούλα στον λοφίσκο της Αγίας Αικατερίνης, εκεί που ανάβαμε ένα κερι πριν από το διαγώνισμα. Το κερι της ελπίδας δεν μπόρεσα να το ανάψω παρά μόνο νοερά, καθώς την τυλίγει το συρματοπλεγμά και τη σκεπάζουν τα αγριόχορτα που φθάνουν το ύψος της.

Ελάχιστα μέτρα πιο κάτω, το Γυμνάσιο Θηλέων Αμμοχώστου. Σβήστηκε η επιγραφή του, κατέβηκαν οι φωτογραφίες μας και ανέβηκαν του Ατατούρκ και του Ντενκτάς, καθώς

και των Τουρκοκυπρίων μαθητών, που με περιτριγυρίζουν φιλικά και μου λένε στα ελληνικά «γεια σου». Ποιος ξέρει, ίσως να καταλαβαίνουν τα παιδιά τη συγκίνηση που με πνίγει. Μου ζητούν να τους δείξω την τάξη μου και ακουμπάω το θρανίο μου. Ψάχνω με λαχτάρα να βρω το πέρασμά μου απ' αυτό το σχολείο, η πλούσια βιβλιοθήκη που με «ανάγινε» είναι κλειστή και εντελώς άδεια, είναι το κομμάτι της ζωής μου που χάθηκε. Ευτυχώς είναι το παλιό πάνω να ακουμπήσω τις συσσωρευμένες αναμνήσεις.

Αυτές που ζεσταίνονται λίγο μετά στη χρυσή αμμουδιά και δροσιζονται στη γαλανή θάλασσα, ίδια πάντα, μόνο στέρεο σημείο αναφοράς, μόνη αναγνωρίσιμη και αναλλοίωτη αγάπη, σαν μια απέραντη ερωτική αγκαλιά.

Αγναντεύοντας την πόλη-φάντασμα, μια πόλη μες τη φυλακή, δεν ήξερα πώς αλλιώς να τη χαιρετίσω, να της πω ότι ήρθα να τη δω προ-

1

2

3

1. Αυτή ήταν η τάξη μου. Τώρα μου λένε πως δεν πέρασα ποτέ από εδώ.

2. Κι όμως εδώ ήταν ο κόσμος μου για έξι χρόνια. Τώρα μου τον αρνούνται.

3. Οι Τουρκοκύπριοι μαθητές δεν φιαίνε σε τίποτε. Κι ίσως να ένιωσαν την οργή και τη θλίψη μου.

σκυνητής και επισκέπτης, μα να κρατήσει ακόμα.

Δύσκολο να αντέξει κανείς να κουβαλάει μέσα του την εικόνα της κατοχής, ειδικά που η Τουρκία ξεριζώνει και αφανίζει απ' όπου περνά σαν κατακτητής. Είναι μόνο η ελπίδα πως τα γεγονότα, σε πολιτικό και ανθρώπινο επίπεδο, ίσως οδηγήσουν αυτήν τη φορά στην επανένωση της πατρίδας.

Η ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και η ευρωπαϊκή προοπτική της Τουρκίας μοιάζουν να αποτελούν μονόδρομο για την Αγκυρα να τερματίσει την κατοχή, παρά το ρευστό σκηνικό και την έκρηξη αδιαλλαξίας, κατά την πρόσφατη επίσκεψη Ερντογάν στα κατεχόμενα.

Από την άλλη, οι άνθρωποι της Κύ-

πρου έχουν γκρεμίσει αυτές τις μέρες τους μύθους περί του αδύνατου της συμβίωσης και τις μισαλλόδοξες θεωρήσεις των εγκαθήμενων της Τουρκίας.

Είναι χαρακτηριστικό πως στο οδοιπορικό αυτό στην Αμμόχωστο με συνόδευσε μια φίλη Τουρκοκύπρια που ένωσε τον πόνο και την οργή μου, αφού και η ίδια αγωνίζεται με το δικό της τρόπο για τον τερματισμό

της κατοχής και την επανένωση της κοινής πατρίδας.

Οι Ελληνοκύπριοι και οι Τουρκοκύπριοι έχουν δώσει τα μηνύματα. Απομένει να τα πάρουν αυτοί που διαφεύγουν τις τύχες μας και να ασκήσουν τις κατάλληλες πιέσεις στην Τουρκία που μέχρι σήμερα αρνείται να συμπεριφερθεί βάσει του διεθνούς δικαίου.

Εαφνικά η ιδιαίτερή μας πατρίδα μεγάλωσε

Αναμνήσεις λίγες και ισχνές. 14 Αυγούστου 1974. Ο δεύτερος γύρος της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο. Στις 5 το πρωί τα τουρκικά μαχητικά αεροσκάφη κατόπτευσαν τους στόχους και λίγο αργότερα άρχισε ένας ανελέητος βομβαρδισμός. Ένα κράνος της πολιτικής άμυνας αφημένο κάτω από το κλήμα στο πίσω μέρος του πατρικού μου σπιτιού, η τελευταία εικόνα στα μάτια ενός επτάχρονου παιδιού. Και μετά συνοπτικές διαδικασίες. Ολα έπρεπε να γίνουν γρήγορα για να μη μας προλάβει ο Αττίλας. Στριμωχθήκαμε στο αυτοκίνητο όλη η οικογένεια και το καναρίνι και εγκαταλείψαμε την Αμμόχωστο. Μαζί αφήσαμε κι ένα κομμάτι ψυχής. Κάπου δίπλα στο κράνος, κάτω από το κλήμα. Θα επέστρεφα...

Τον ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ*

Δημοσιογράφου

20 Μαρτίου 2003. Πληροφορίες που φθάνουν στο ελληνικό υπουργείο Εξωτερικών κάνουν λόγο για νέο ελιγμό της Αγκυρας και του Ντενκτάς στο Κυπριακό και παραπέμπουν ευθέως στη μερική άρση των απαγορευτικών μέτρων διακίνησης που ίσχυαν από το 1974. Στην Κύπρο κανείς δεν έλαβε στα σοβαρά υπόψη τις πληροφορίες αυτές. Η Κυβέρνηση δήλωσε απούσα, κάτι που εξακολουθεί να πράττει, αφήνοντας την πρωτοβουλία των κινήσεων στον Τουρκοκύπριο ηγέτη και στην παράνομη οντότητα, το ψευδοκράτος.

23 Απριλίου 2003, του Αγίου Γεωργίου. Οι πληροφορίες που είχαν διαρρεύσει ή αφέθηκαν να διαρρεύσουν γίνονται πράξη. Το οδόφραγμα του Λήδρα Πάλλας ανοίγει και όσοι πήραμε την ταμπέλα του πρόσφυγα 29 περίπου χρόνια πριν, στριμωχόμεστε σε ουρές, δημιουργώντας μια εικόνα την οποία αρκετά ξένα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης παρομοίασαν με στρατόπεδα συγκέντρωσης. Ελληνοκύπριοι στη μια πλευρά, Τουρκοκύπριοι στην άλλη και τα Ηνωμένα Έθνη στη μέση. Οι Κύπριοι θέλουν να πάνε σπίτι τους. Ακούγεται απλό, αλλά δεν είναι...

24 Απριλίου 2003. Φθάσαμε στο κατοχικό οδόφραγμα. Χιλιάδες άνθρωποι. Οι 1.700 Ελληνοκύπριοι που πέρασαν την προηγούμενη μέρα έδειχναν τον δρόμο, γράφοντας στα παλαιότερα των υποδημάτων τους την έμμεση οδηγία της κυβέρνησης στη Λευκωσία. Απαράδεκτη και παράνομη η απαίτηση επίδειξης των διαβατηρίων είπε ο εκπρόσωπος, υποδεικνύοντας εμμέσως στους

◀ Από τη μια οι Ελληνοκύπριοι, από την άλλη οι Τουρκοκύπριοι και στη μέση τα Ηνωμένα Έθνη.

◀ Οι Ελληνοκύπριοι ονωσιζονται στο κατοχικό οδόφραγμα με τα διαβατήρια ανά χείρας και το λευκό χαρτάκι, το οποίο το καθεστώς Ντενκτάς αποκαλεί «βίζα».

Ελληνοκυπρίους να μην αποδεχθούν τις απαιτήσεις του Ντενκτάς. Καμιά όμως άλλη πρόταση. Ποια θα ήταν η συνέχεια; Πώς θα αντιδράσουμε; Ποια πρωτοβουλία θα αναλάβει το νόμιμο κράτος αυτού του τόπου; Κενό. Βαδίσουμε στον δρόμο που χάραξαν την προηγούμενη μέρα οι 1.700, σίγουροι πλέον ότι δεν θα κατηγορηθούμε για «εθνική μειοδοσία», αν και μερικοί αξιωματούχοι της πολιτείας είχαν υποστηρίξει ότι η επιδείξη διαβατηρίου αποτελεί «έμμεση αναγνώριση του ψευδοκράτους». Περπατώντας προς το οδόφραγμα ακούσαμε τη δήλωση του Γιώργου Παπανδρέου. Έκανε λόγο για «γιορτή» και μας

μένων Εθνών. Αυτήν τη φορά μπορούσαμε όμως να πάμε σπίτι μας.

Δηλώσαμε «αποστολή της εφημερίδας Πολίτης». Οι διαδικασίες όμως δεν άλλαξαν. Και τη λεγόμενη «βίζα» πήραμε και το διαβατήριο δείξαμε για να μπορέσουμε να εισέλθουμε στο άλλο μισό της Λευκωσίας, της μόνης ευρωπαϊκής πόλης που παραμένει μοιρασμένη.

Εκατό μέτρα πιο κάτω κάποιοι πολιτικοί του τουρκοκυπριακού Κόμματος Κοινοτικής Απελευθέρωσης μάς αναγνώρισαν. Ηπιαμε καφέ και συμφωνήσαμε μαζί τους ότι αυτά τα μέτρα δεν υποκαθιστούν τη λύση. Ο Μουσταφά Ακιντζί κατηγορησε τον

αυτοκίνητα ήταν ελάχιστα. Το ίδιο και οι κουβέντες που ανταλλάσσαμε. Μόνο βλέπαμε. Και προσπαθούσαμε να καταγράψουμε εικόνες, να αντιληφθούμε πού βρισκόμαστε και πώς ξαφνικά η ιδιαίτερή μας πατρίδα μεγάλωσε. Οι πινακίδες άλλαξαν και τα ονόματα των πόλεων και χωριών. Gazimaguza 53 χιλιόμετρα. Αυτή είναι η Αμμόχωστος. Είμαστε σε σωστή πορεία.

Ποια είναι η Τουζλα ρώτησε η Κατερίνα, αναγκάζοντας τον Αθω να ανατρέξει στο χάρτη για άμεση διερεύνηση του θέματος. Είναι η Εγκωμη, απάντησε.

Δύο τεράστιοι μινιαρέδες, τριώρο-

κυκλικού κόμβου, στην τέταρτη κεντρική αρτηρία. «Θα βρεις το βενζιναδικο του Πουρτζιαλή και αμέσως μετά θα στρίψεις αριστερά. Πausανίου 15». «Εντάξει μπιτέρα, θα το βρω», απάντησα. Το σήμα χάθηκε και η κλήση διακόπηκε. Μας βόλεψε και τους δύο.

Κάποιοι ζούσαν με την ελπίδα ότι η εισβολή, το πέρασμα του χρόνου και ο εποικισμός δεν θα άφηναν τη σημάδια τους στην κατεχόμενη Κύπρο. Το ίδιο και η μητέρα μου. Εστριψα στο δεξί άκρο του κυκλικού κόμβου και βρήκα ένα βενζιναδικο ντυμένο στα κόκκινα. Πενήντα μέτρα πιο κάτω άλλο ένα. Σημαίει της Τουρκίας

◀ Το σπίτι μου με τις δύο αροκάριες, σήμα καιατεθέν. Το θνημόνον διαφορετικό.

κάλυψε. Εθνικά και συναισθηματικά. Την ίδια ώρα που οι άλλοι, αυτοί που κυβερνούν την ιδιαίτερή μας πατρίδα, τα είχαν χαμένα.

Η είσοδος

Περάσαμε το οδόφραγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, περπατήσαμε στη νεκρή ζώνη στο ξενοδοχείο Λήδρα Πάλας και φθάσαμε στο φυλάκιο της κατοχής. Δεν ήταν η πρώτη φορά. Ως πολιτικοί συντάκτες είχαμε καλύψει αρκετές επαφές του Ραούφ Ντενκτάς στην κατεχόμενη Λευκωσία με τους εκάστοτε αντιπροσώπους, του εκάστοτε γενικού γραμματέα των Ηνω-

Ντενκτάς για αδιαλλαξία και άρνηση διαπραγμάτευσης του σχεδίου Ανάν. Είχε όμως να πει πολλά και για την κυπριακή κυβέρνηση. «Ο Σημίτης κάνει περισσότερα από όσα ο κ. Παπαδόπουλος για τη λύση του Κυπριακού», ανέφερε. Και μάλλον έχει δίκαιο.

Ζητήσαμε βοήθεια για να ενοικιάσουμε αυτοκίνητο από τα κατεχόμενα και να μπορέσουμε να μεταβούμε στην Αμμόχωστο. Σε λίγο όλα ήταν έτοιμα.

Η επιστροφή

Βγήκαμε στον αυτοκινητόδρομο. Τα

φοι δέσποζαν στην αριστερή πλευρά του δρόμου, στην είσοδο της Αμμόχωστου. Φτάσαμε στον κυκλικό κόμβο. Απέναντί μας τα ενετικά τείχη. Δεν ήξερα τι ακριβώς ήθελα. Η Κατερίνα με έβγαλε από το αδιέξοδο. «Παύλο θα πας σπίτι σου»; «Ναι», απάντησα με βεβαιότητα. Ανά χείρας το κινητό. Εντελώς μηχανικά σχημάτισα τον αριθμό της μητέρας μου. Η σύνδεση επιτυχημένη, η συνομιλία με διακοπές. «Πού βρίσκεται το σπίτι μας», ρώτησα. Βουβαμάρα. Προφανώς έπρεπε να μαζέψει τις δυνάμεις που ανάλωσε τα τελευταία 29 χρόνια. Σοκαρισμένα μου απάντησε, κατευθύνοντάς με στο δεξί άκρο του

και του ψευδοκράτους δίπλα στο σήμα της εταιρείας. Ήταν προφανές ότι το βενζιναδικο του Πουρτζιαλή δεν ήταν εκεί για να με καθοδηγήσει.

Το σπίτι μου

Αποφάσισα να ψάξω στα τυφλά με τη σύμφωνη γνώμη των συναδέλφων, οι οποίοι βίωναν τη δική μου αγωνία. Μπήκα στο πρώτο στενό δρομάκι που βρήκα στα αριστερά μου και προχώρησα. Ένας κάθετος ανηφορικός δρόμος ήταν αρκετός για να προστάξει τη μνήμη. Εκεί που ο πατέρας μου έσβηνε το αυτοκίνητο το οποίο κατηφόριζε σε ρυθμούς

ρελαντί, προκαλώντας γέλιο στην αδελφή μου και σε μένα. Είχα μόλις σπάσει τον πρώτο μυστικό κώδικα μιας μηνύμας που αδράνησε για 29 χρόνια.

Στην τσάντα μου υπάρχουν φωτογραφίες. Τις ετοίμασα πριν φύγω από τις ελεύθερες περιοχές. Ο πατέρας μου, ο παππούς μου, οι δυο γιαγιάδες. Η οικογένειά μου, η οποία ξεκλήριστηκε προσδοκώντας επιστροφή, ήταν εκεί, σε τυπωμένο χαρτί. Χτυπήσαμε όλοι μαζί την πόρτα. Μας καλωσόρισε ένας Τουρκοκύπριος. Μας περίμενε. Μπήκαμε μέσα και κοιτάξαμε το σπίτι. Το πρώτο μήνυμα της ανεξίτηλης παρουσίας μας στο σπίτι

γιάδες βγήκαν από τη φωτογραφία, περπατούσαν δίπλα μου και μου έδειχναν το σπίτι. Η συγκόλληση χρόνου, οικογένειας και αναμνήσεων είχε επιτευχθεί. Η μούχλα και η αθλιότητα που ένιωσα μπαίνοντας στο σπίτι, υποχώρησαν, δίνοντας ξανά τη θέση τους σε μυρωδιές από αγάπη. Οπως ακριβώς υποχώρησε και ο ένοικος του σπιτιού, δίνοντας τη θέση του σε εμάς... τους ιδιοκτήτες. Εστω και για λίγο. Για όσο διήρκεσε η δική μας παρουσία.

Πήγα στο πίσω μέρος του σπιτιού. Στο κλήμα, εκεί που ήταν αφημένο το κράνος της πολιτικής άμυνας και το κομμάτι ψυχής που καταθέσαμε όλοι

παραχωρώντας τη θέση του στην πραγματικότητα. Δεν ξέρω πόσο διήρκεσε η παρουσία όλων μας στο πατρικό μου. Δεν ρώτησα ούτε θέλω να μάθω. Αυτό που ξέρω είναι ότι η Ανάσταση είχε συντελεστεί. Ίσως λίγο πρόωρα. Τρεις μέρες πριν από το Πάσχα. Όλη μου η οικογένεια είχε εξαζήσει για λίγο στο σπίτι της.

Ποια συνέχεια;

Δύο μέρες αργότερα ξαναπήγα στο πατρικό μου. Αυτή τη φορά με τη μητέρα μου και την Άννα Μαραγκού, φίλη και γνωστή αρχαιολόγο. Το βλέμμα του Τουρκοκύπριου είχε παγώσει.

σπίτι μας. Δεν της έχω κάνει ακόμη το χατίρι. Από τη μια ο φοβισμένος Τουρκοκύπριος και από την άλλη η ανήμπορη κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας, δεν αφήνουν πολλές επιλογές.

Τα μέτρα μερικής έστω διακίνησης από και προς τα κατεχόμενα είναι μια καλή αρχή. Πολύ εύκολα όμως μπορούν να μετατραπούν σε ένα τραγικό τέλος. Όσο η κυβέρνηση Παπαδόπουλου συνεχίζει να είναι ουραγός των εξελίξεων και περιορίζεται στη διαχείριση της πρωτοβουλίας Ντενκτάς, η δυναμική που δημιουργήθηκε με το συναπάντημα Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων εξασθενίζει. Μαζί

◀ Ο ένοικος του σπιτιού επισημαίνει έπειτα από 29 χρόνια δύο φωτογραφίες της μητέρας μου και της γιαγιάς μου. Αναλλοίωτες στην εισβολή, στην κατοχή και στο πέρασμα του χρόνου.

◀ Συγγενείς και φίλοι των ενοίκων του σπιτιού μας αποχαιρετούν. Η επόμενη συνάντηση δεν θα είναι τόσο θερμή.

έφθασε αμέσως. Το εντοιχισμένο γραφείο, όπου διάβαζα, ήταν εκεί. Λίγα δευτερόλεπτα αργότερα, ήρθε και η επιβεβαίωση. Ο ένοικος του σπιτιού, αμήχανα αλλά ευγενικά, μας παρέδωσε δύο φωτογραφίες. Μια της μητέρας μου σε ηλικία 15 ετών, και μια ακόμη πιο παλιά. Η μητέρα μου σε παιδική ηλικία μαζί με τη γιαγιά μου.

Ήταν όλοι εκεί

Βυθίστηκα, χάθηκα. Περπατούσα στα δωμάτια, στο υπόγειο του σπιτιού, έχοντας την αίσθηση πλέον ότι ο πατέρας μου, ο παππούς και οι για-

μαζί εγκαταλείποντας την Αμμόχωστο. Το ένιωσα να υπάρχει ακόμη. Εξαντλημένο από τα χρόνια, αλλά ζωντανό, όπως και η μνήμη που επέστρεφε. Δεν ήθελα να το πάρω μαζί μου. Μάλλον να το ενισχύσω ήθελα. Να καταθέσω κι άλλο...

Ο ήχος του κινητού με συνέφερε. Ήταν η μητέρα μου. «Πού είσαι Παύλο;» ρώτησε. «Σπίτι μας. Πού αλλού; Εδώ στην Πausανίου 15». Βουβαμάρα και ύστερα κλάμα με αναφιλητά...

Πρόσεξα ότι το σπίτι μας είχε γεμίσει κόσμο. Η αδελφή του Τουρκοκύπριου ένοικου, η κόρη της, οι γείτονες. Το όνειρο άρχισε να διαλύεται,

Μάλλον ένιωσα κίνδυνο. Η προσπάθειά μου να εξηγήσω ότι σύμφωνα με το σχέδιο Ανάν δεν μπορώ να επιστρέψω σπίτι μου, αλλά μόνο αποζημίωση μπορώ να απαιτήσω, έπεσε μάλλον στο κενό.

Η μητέρα μου ήταν εκτός, όπως κι εγώ την πρώτη φορά. Αγγιζε τα δέντρα στην αυλή, το παιδικό καροτσάκι που βρήκαμε στο υπόγειο και είχε φιλοξενήσει τις πρώτες βόλτες της αδελφής μου και τις δικές μου στην Αμμόχωστο. Αγγιζε και γέμιζε δάκρυα και αναμνήσεις.

Πέρασαν τέσσερις μέρες. Στο βλέμμα της μπορούσα να εντοπίσω την επιθυμία για άλλη μια επίσκεψη στο

και οι δυνατότητες της κάθε μητέρας, του κάθε Ελληνοκύπριου και Τουρκοκύπριου να επιστρέψουν μόνιμα στη δική τους γη, στο δικό τους σπίτι, στην πίσω πλευρά, κάτω από το δικό τους κλήμα, δίπλα στο κράνος της δικής τους άμυνας και να καταθέσουν όλη τους την ψυχή, με όλη τους τη δύναμη. Τη δύναμη μιας ψυχής που αδράνησε για 29 χρόνια και δεν μπορεί πλέον να κατατίθεται με δόσεις και φειδώ... ❁

* Ο Παύλος Κ. Ξανθούλης είναι δημοσιογράφος της κυπριακής εφημερίδας «Πολίτης» και ανταποκριτής του «Ασσοσιέιτεντ Πρες».

▲ Διαδήλωση Τουρκοκυπρίων στην κατεχόμενη Λευκωσία με δεσπόζον σύνθημα, αριστερά: «Αυτή η χώρα είναι δική μας». Η επιθυμία των Ευρωπαίων ηγετών για ένταξη στην Ε.Ε. μιας αδιαμέλιτης Κύπρου, συγχρόνως με το προτεινόμενο «σχέδιο Ανάν», προδότησε μαζικά συλλαλητήρια στο κατεχόμενο τμήμα. Πολλοί απλοί και συνεχόμενες συγκεντρώσεις, εξέφραζαν την αντίθεση στην αδιάλλακτη πολιτική Ντενκτάς. Η δημόσια δηλωμένη αντίθεση των Τουρκοκυπρίων, οδήγησε, μετά την υπογραφή ένταξης στην Ε.Ε., την πολιτική Ντενκτάς σε αδιέξοδο. Η απόφαση, με υπόδειξη της Αγκυρας, για μερική άρση στη διακίνηση, δεν ήταν παρά τακτική άμβλυνσης ή και εξουδετέρωσης των αντιδράσεων στα Κατεχόμενα.

«Ειρήνη είναι το

Της **ΣΕΒΓΚΟΥΛ ΟΥΛΟΥΝΤΑΓΚ**

Δημοσιογράφου

ΘΑ ΉΘΕΛΑ πρώτα απ' όλα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου με το τιμητικό αυτό βραβείο που μου δόθηκε για τον αγώνα μου υπέρ της ελευθερίας του Τύπου και του δικαιώματος της έκφρασης. Δέχομαι το βραβείο όχι μόνο επ' ονόματί μου, αλλά στο όνομα όλων εκείνων που αγωνίζονται για τον ίδιο σκοπό. Και σήμερα θέλω να εξετάσω την έννοια της ειρήνης...

Ειρήνη είναι ο δρόμος που διανύουμε εντός μας...

Ειρήνη δεν είναι μια συμφωνία που υπογράφουν ηγέτες στην τράπεζα των διαπραγματεύσεων, είναι κάτι πέρα απ' αυτό – είναι το ταξίδι εντός μας...

Είναι ο δρόμος που ο καθείς μας διανύει εντός του για να φτάσει σ'

ένα γαλήνιο, ασφαλές και ειρηνικό τόπο, το κέντρο απ' όπου ατενίζουμε τον κόσμο.

Αυτό που συμβαίνει σήμερα στην Κύπρο, σε μαζική κλίμακα, είναι το ταξίδι εντός. Οι άνθρωποι δεν διασχίζουν απλώς τα «σύνορα», αλλά ταξιδεύουν εντός. Επιστρέφουν πίσω, 30, 40 χρόνια, σκέφτονται πώς ήταν τότε, πώς είναι σήμερα και πώς θα πρέπει να είναι στο μέλλον. Είναι η πιο συναρπαστική διαδικασία που έζησε ποτέ η Κύπρος. Όλοι θέλουν την ειρήνη και αυτό απέδειξε τούτη η διαδικασία. Ακόμη και οι φασίστες μας που εκτοξεύουν θανατικές απειλές, που έχουν απειλήσει πάμπολλες φορές ότι θα μου κόψουν τη γλώσσα, θα τσακίσουν τα πόδια και τα χέρια μου (και δεν έχουν απειλήσει μόνον εμένα, αλλά και άλλους προοδευτικούς δημοσιογράφους συνδικαλιστές, δασκάλους και πολιτικούς), αυτοί οι ίδιοι φασίστες επισκέφθηκαν πριν από δύο μέρες τον Ντενκτάς και του ζή-

τησαν να ανοίξουν και άλλες «διαβάσεις».

Κάποιοι από αυτούς κατάλαβαν ότι και οι ίδιοι χρειάζονται την ειρήνη. Στην ειρηνικότερη πολεμική τέχνη, το Αϊκίντο, πρώτα μαθαίνουμε πώς να διατηρούμε αλώβητη τη σωματική μας ακεραιότητα. Τώρα, οι κοινότητες μας μαθαίνουν ότι διατηρώντας άθικτη την ακεραιότητά τους, μπορούν να προσεγγίζουν η μια την άλλη, να συναρμολογούν τις δυνάμεις τους για να δημιουργήσουν μια νέα συνεργασία, δίχως προηγούμενο σε αυτήν τη χώρα.

Στο ταξίδι μου ως δημοσιογράφος γεννημένη σε αυτήν την περιοχή της σύγκρουσης, πάντα μου γύρευα την ανθρώπινη καρδιά... Ο κόσμος ήταν η γεωγραφία μου και ταξίδεψα στον χάρτη της ανθρώπινης καρδιάς, ψάχνοντας το ανθρώπινο πρόσωπο, κρυμμένο κάτω από τα τεράστια κύματα της προπαγάνδας, της παραπληροφόρησης, της κακής πλη-

◀ ▼ «Πω, πω λαός». Πηχναίος ο τίτλος της τουρκοκυπριακής εφημερίδας «Αφρίκα», στο φέλλο της 15ης Ιανουαρίου 2003, προβάλλει το μέγεθος της λαϊκής κινητοποίησης ενάντια στην πολιτική Ντενκτάς, ενώ κάτω, 24 Απριλίου, δεύτερη ημέρα εφαρμογής των μέτρων διακίνησης, η τουρκοκυπριακή νεολαία πανηγυρίζει πάνω στον προμαχώνα της Πρόκας με το σήμα της νίκης. Τα συμβαίνοντα σήμερα, στην Κύπρο, σε ανθρώπινο επίπεδο, η προσέγγιση δηλαδή των δύο κοινοτήτων και η απομυθοποίηση της καλλιεργημένης ψυχρότητας, είναι, για πολλούς Τουρκοκυπρίους, πρότυπο και υπολογίσιμο στοιχείο (φωτ.: Ανδρέας Μανώλης).

ταξίδι εντός μας...»

ροφόρησης, των κακώς εννοουμένων, του φόβου και του πόνου... προσπάθησα να προχωρήσω πέρα από την εθνότητα, τις κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές και ταξικές διαφορές και να αναζητήσω την ανθρώπινη καρδιά...

Τόλμησα να κάνω το πρώτο βήμα, όταν, σε όλα αυτά τα χρόνια οι, αν θέλετε, δυνάμεις του «κακού» κακού απειλούσαν την προσωπική μου ακεραιότητα. Εγραψα ιστορίες και ζωγράφισα εικόνες, πορτρέτα ανθρώπων μορφών και από τις δυο πλευρές των «συνόρων». Τόλμησα να «διασχίσω» τα «σύνορα» μέσα στις καρδιές –και στις στιγμές μεγάλης σκοτεινιάς και πόνου, πάντα αναλογιζόμενοι πόσο άλλοι δημοσιογράφοι, σε άλλα μέρη του κόσμου, σε άλλες συγκρούσεις, έκαναν ακριβώς το ίδιο με μένα και ότι δεν ήμουν μόνη στο ταξίδι μου για ανθρωπιά. Οτι δεν ήμουν μόνη στον αγώνα μου για ειρήνη, για ανθρωπική, αξιοπρεπή ζωή πάνω σ’

αυτό το νησί, μια ζωή για τα παιδιά μας, για να δουν καλύτερες, απ’ ό,τι εμείς, ημέρες.

Στη δημοσιογραφική σταδιοδρομία μου, στις στιγμές της σκληρότερης δοκιμασίας, περιμένα να φύγει η σκοτεινιά, γιατί γνώριζα ότι εάν πεις την πρώτη λέξη, όταν κάνεις το πρώτο, θαρρετό βήμα, όταν τολμήσεις να γράψεις ό,τι πιστεύεις και έτσι καταδείξεις μια αλλιώςτικη εικόνα από την υφιστάμενη, τότε θα έχεις να πληρώσεις το τίμημα. Και ήμουν έτοιμη να πληρώσω το τίμημα όχι γιατί ήμουν «ηρωίδα», αλλά γιατί πίστευα πως ό,τι είναι να γίνει, πρέπει να γίνει τώρα, δεν μπορούσα να αναβάλω τα λόγια της ελπίδας, δεν μπορούσα να αργοπορήσω τον αγώνα μου για ελπίδα που την αναγεννούσα κάθε μέρα από τις στάχτες... Ήξερα ότι η σκοτεινιά δεν μπορούσε να διαρκέσει για πάντα, θα έρχονταν καλύτερες μέρες. Στέκοντας εδώ τώρα και μιλώντας σας για ειρήνη, θέλω να ζη-

τήσω από τον καθένα σας να γυρέψει το κέντρο του, να βρει το γαλβάνιο σημείο εντός του, όπου τα υλικά πράγματα του κόσμου τούτου δεν έχουν σημασία. Σημασία έχει η αγάπη, η ανθρωπιά και η φιλία, πράγματα που καθώς τα μοιραζόμαστε, τα πολλαπλασιάζουμε... Ο λαός μας δεν μπορεί να περιμένει άλλα 30 χρόνια για μια συμφωνία...

Το νησί μας που έχει ιστορία 9 χιλιάδων χρόνων είναι έτοιμο τώρα για την ειρήνη. Σ’ αυτήν την εύθραυστη, προσεγγιστική διαδικασία υπάρχουν ακόμη πολλά να γίνουν...

Ζητώ από τα ΜΜΕ της κάθε πλευράς να επιδείξουν ηρεμία, κοινή λογική, αντι εντυπωσιασμών... Ζητώ από τον καθένα μας να ενεργήσει με ανθρώπινη καρδιά αντί να ζωγραφίζει μάσκες του διαβόλου, ο ένας στο πρόσωπο του άλλου για να προκαλούν τρόμο.

Να ενεργούμε με ανθρώπινη καρδιά, αντί να κατηγοριοποιούμε ο ένας

τον άλλο με τις ταμπέλες του εθνικισμού...

Ζητώ από τον καθένα μας να ζωγραφίζει τον άλλο όπως είναι, δίχως υπερβολή, δίχως να δημιουργεί κάτι ανύπαρκτο, αλλά μόνο την αλήθεια όπως υπάρχει πάνω σ’ αυτό νησί. Μόνο από αυτές τις αληθινές εικόνες, εντός της καρδιάς του λαού, θα μπορέσουμε να προχωρήσουμε εμπρός... ✎

ΣΗΜΕΙΩΣΗ:

Είναι ο λόγος της δημοσιογράφου/συγγραφέως Σεβγκούλ Ουλουντάγκ της καθημερινής, πολιτικής εφημερίδας «Γεντιντουζέν» και του περιοδικού στο Ιντερνέτ «Χαμμποτσουλερί», κατά την απονομή του βραβείου «Ελευθερία του Τύπου και του Δικαιώματος της Εξφρασης», από το Διεθνές Φόρουμ Θρησκειών και Πολιτισμών, στις 4 Μαΐου 2003, στο Πολιτιστικό Ίδρυμα «Αρχαγγέλος» της Λευκωσίας. Το ίδιο βραβείο απονεμήθηκε και στον δημοσιογράφο/συγγραφέα και ιδιοκτήτη της εφημερίδας «Αφρίκα» Σένεφ Λεβέντ.

Ερχομαι συνέχεια

▲ ▼ Εξωτερική και εσωτερική όψη εκκλησίας στο Τρίκωμο. Εγκαταλειμμένη, όχι μόνο στο έλεος των χρόνων, παραμένει για τρεις δεκαετίες αλειούργητη (φωτ.: Μενέλαος Φιλιππίδης).

▲ Ο δάσκαλος Λουκάς Χατζηγιαννάκος, γνωστός ως Λουκής Ακρίτας, υπηρετεί πριν από το '30 στο χωριό Σύγκραση όταν γράφει το έργο του «Ο κάμπος», εμπνευσμένο από την κυπριακή ύπαιθρο.

Της ΧΡΙΣΤΙΝΑΣ ΛΟΪΖΙΔΟΥ

Φιλολόγον

Η ΤΑΝ 4.30 μ.μ., ημέρα Κυριακή στις 4 Μαΐου όταν ξεκινούσα με φίλους από την Αιγιαλούσα για την Καρπασία. Η ουρά των αυτοκινήτων ήταν ατέλειωτη, επιλέξαμε να πάμε με τα πόδια έως το τουρκικό φυλάκιο μέσα από τη σκονισμένη τάφρο των ενετικών τειχών του Savoghano και περνώντας αντίπερα ενοικιάσαμε ένα αυτοκίνητο από τους Τούρκους. Τα συναισθήματα απεριγράπτα. Αναρωτιόμουν αν όσα συνέβαιναν ήταν πραγματικότητα ή μήπως φαντασία ή όνειρο.

Τα μάτια καίνε

Περάσαμε έξω από την Πύλη του Προβλεπτή ή Πύλη της Κερύνειας, πιο πέρα ο οβελίσκος που κοσμεί τον χώρο μεταφερμένος από τους Βενετούς από την αρχαία Σαλαμίνα το 1567. Πήραμε τον δρόμο της Μεσαορίας. Φρικτή ζέστη, μαρασμός και μνημές. Περάσαμε έξω από τα Κνώδαρα (τώρα Gonedore), φέουδο πάλαι ποτέ (1354) του τελευταίου δουκός των Αθηνών Gautier de Brienne. Πιο πέρα η Γύψου και η παρακάτω η Σύγκραση. Κλείνω τα μάτια που καίνε από τη συγκίνηση και σκέφτομαι να διανύουν την απόσταση μεταξύ των δύο χωριών, λίγο πριν από το 1930, δύο φωτισμένοι δάσκαλοι και να συνομιλούν. Ο ένας από τους δύο, τότε, είχε συλλάβει και συνέγραψε το έργο του *Ο Κάμπος*, εμπνευσμένο από την κυπριακή ύπαιθρο. Ο δάσκαλος Λουκάς Χατζηγιαννακός, κατά κόσμον Λουκής Ακρίτας, υπηρετεί στη Σύγκραση, ο συνάδελφός του στη Γύψου. Το Λευκόνοικο και το Τρίκωμο παρηκμασμένα. Σκέφτομαι την ιστορία των δύο σπουδαιών χωριών και τους φίλους και φίλες που έλκουν την καταγωγή τους από αυτά τα μέρη. Πέρα το Πραστειό Μεσαορίας, όπου τα ίχνη κάποτε του Κάστρου της Σιγούρης. Προχωρούμε έξω από την Αμμόκωστο, διασχίζουμε το Μπογάζι και πέρα μακριά στον Πενταδάκτυλο φαίνεται μεγαλόπρεπο το φρούριο της Καντάρας. Ακολουθούμε τον γνώριμο δρόμο... Τη φοβερή ζέστη απαλύνει ο αέρας από τη θάλασσα της Καρπασίας. Γνώριμοι τόποι, αλλά με μια παράξενη όψη, με μια εγκατάλειψη. Άγιος Θεόδωρος, Ταύρου, Κώμα του Γιαλού, Λεονάρισσο.

Προς τα βόρεια η κωμόπολη Γαλάτεια (τώρα Mehmetcik) που οι κάτοικοι της εξισλαμίστηκαν το 1672, όπως μας πληροφορεί στο χειρόγρα-

από την Καρπασία

φό του ο Ριζοκαρπασίτης μοναχός Ακάκιος, κατά κόσμον Ανδρέας, το 1732. Εδώ ασκήτευσε ο Άγιος Σωζόμενος της Καρπασίας. «*Ετούτου του Αγίου Σωζομένου το ασκητήριο, όπου ασκήτευσεν είναι ένα σπήλαιον απάνω εις ένα βουνόν σιμά εις τα χωριά Ταύρους και Γαλάτεια και το βουνό τούτο λέγεται Κομψά*», αναφέρει ο Ακάκιος.

Από το Λεονάρισσο η διαδρομή μας αλλάζει πορεία, δεν ακολουθούμε τον γνωστό δρόμο, αλλά στρίβουμε νοτιώς της Χεροσονήσου, έτσι οδηγούμαστε στο Βασίλι και στη Λιθράγκωμη – την Ερυθρά Κώμη. Σταθμός στην Παναγία την Κανακαριά. Εδώ συνυπάρχουν το μεγαλείο του βυζαντινού ναού αν και έρημου και η εγκατάλειψη, κυρίως η απουσία των ψηφιδωτών που σύλησαν και κατέστρεψαν οι εισβολείς. Ανάβουμε κερί. Συναντούμε 2-3 προσκυνητές Ελληνοκυπρίους, στον περιβόλο παίζουν παιδιά Τουρκοκυπρίων και μας κοιτούν διερευνητικά. Εδώ, στην Παναγία την Κανακαριά, ερχόταν να προσευχηθεί από την Τριμυθούντα ο Άγιος Σπυρίδωνας, όπως διηγείται στον Βίο του Αγίου, ο Επίσκοπος Πάφου Θεόδωρος.

Στον Άγιο Συμεών

Μετά, συναντούμε το χωριό Βαθύλακας. Μικρά χωριά της Καρπασίας με τα σπίτια και τους κήπους τους ολάνθιστους με κρίνα, θαρρείς θα ξεπροβάλει κάποιος παλιός γνώριμος εκεί. Παρακάτω το χωριό Νέτα. Πρώτη φορά το επισκεπτόμουν. Εδώ μένου έποικοι, άλλες φυσιολογικές, άλλες όψεις. Τι ομορφιά, τι τοπίο. Κάτω ν' απλώνονται οι απέραντοι ελαιώνες και η θάλασσα. Πάμε στην εκκλησία, την Παναγία της Νέτας. Είναι κι αυτή τζαμί. Από τη μισάνοιχτη πόρτα της αντικρίζουμε γονατιστούς τους έποικους να προσεύχονται. Περιεργαζόμαστε την κατακόμβη-αγίασμα της εκκλησίας. Φεύγουμε, γιατί το βράδυ πέφτει, πρέπει να βιαστούμε, η ώρα είναι σχεδόν 6 μ.μ. Μας περιμένει ένας φίλος Τουρκοκύπριος και η οικογένειά του στον Άγιο Συμεών. Φθάνουμε στο χωριό με την πανέμορφη θέα, με το πράσινο, με τη θάλασσα κάτω τόσο γαλήνια. Ρωτούμε στα ελληνικά τον πρώτο άνθρωπο, μια γυναίκα, που συναντούμε στο χωριό, που είναι το σπίτι του φίλου μας.

Μας απαντά σε άπταιστα ελληνικά και μας υποδεικνύει πώς θα φθάσουμε στο σπίτι που αναζητούμε. Στην παρατήρησή μας πόσο ωραία ελληνικά μιλά, χαμογελά και προσθέτει: «Πώς να σας το πω, μας έρχονται πιο εύκολα τα ελληνικά από τα τούρκικα». Θεέ μου, συλλογίζομαι, από το

1687 που εξισλαμίστηκε το χωριό, αλήθεια, πόσα χρόνια πέρασαν, και από το 1974 που σταμάτησε κάθε επικοινωνία με τους Έλληνες άλλα 29 χρόνια... Αθάνατη ελληνική γλώσσα... Αραγε, ποιος γνωρίζει από τους κατοίκους του χωριού την ιστορία του ή την καταγωγή τους. Ποιος γνωρίζει από αυτούς την πρόσφατη μελέτη για τον θησαυρό της εκκλησίας του Αγίου Συμεών, αφιερωμένης στον ομώνυμο Άγιο Συμεών τον Στυλίτη, που βρέθηκε το 1559 και που μας χάρισε με τις έρευνές του στο Κρατικό Αρχείο Βενετίας ο ιστορικός Βενιαμίν Arbel.

Υποδοχή στο σπίτι των φίλων μας. Ολοι μιλούμε για τις ομορφιές του χωριού, τη θέα, την πραγματικά ανεπανάληπτη θάλασσα, το δροσερό αέρακι. Για το τελευταίο ο φίλος μας Τουρκοκύπριος αναφέρει: Μα υπάρχει και ένα δίστιχο για τον δροσερό αέρα του χωριού.

*Τ' Αν Ντρονίκου το νερό
Τ' Αν Συμιού τ' αέρι...*

(Άγιος Αντρόνικος, γειτονικό χωριό με πλούσια νερά)

Ρωτώ έναν Τουρκοκύπριο δάσκαλο εάν γνωρίζει τίποτα για την ονομασία του χωριού –Άγιος Συμεών– και μου απαντά ότι μάλλον είναι αγγλική ονομασία. Αγνοεί ότι κτίστηκε στα βυζαντινά χρόνια προς τιμήν του Αγίου

▲ Πλατεία με μια από τις προτομές του Κεμάλ Ατατούρκ που έχουν τοποθετηθεί παντού, μπροστά στην εκκλησία του Ριζοκαρπάσου (φωτ.: Μενέλαος Φιλίππιδης).

▲ Η Γυναικόπετρα, πριν μπούμε στην κομόπολη Ριζοκαρπάσου. Εδώ κατά μαγικό τρόπο μπορούσαν οι γυναίκες να μάθουν το φύλο του παιδιού που κνοφορούσαν.

▲ *Ολιγομελής η συνοδεία ποιών, αλλά στολισμένος πλούσια ο Επιτάφιος στην περιφορά του, για πρώτη φορά στα τελευταία 29 χρόνια, στο Ριζοκάρπασο. Και η Ανάσταση, δύο ημέρες αργότερα, είχε εφέτος ιδιαίτερο ή επιπλέον συναισθηματικό φόρτο (φωτ.: Μενέλαος Φιλιππίδης).*

Συμεών του Στυλίου και ότι η εκκλησία του χωριού ήταν αφιερωμένη σε αυτόν μέχρι τις αρχές του 17ου αιώνα. Η ιστορία όμως και η αρχαιολογική έρευνα, πέρα από την προφορική παράδοση, είναι μάρτυρες αδιάψευστοι, καθώς επίσης και η γνώση της ελληνικής των κατοίκων, αλλά και η ονομασία του χωριού Άγιος Συμεών, παρόλο που από το 1974 μετονομάστηκε σε Αντερε, όμως οι κάτοικοι χρησιμοποιούν ακόμη το παλιό όνομα. Μας μιλούν για την περιοχή της Ελισσας, στα ανατολικά του χωριού, όπου υπάρχει τάφος σε σπήλαιο που μνημονεύουν περιηγητές και αρχαιολόγοι.

Γαλνή ηρωία

Αποφασίζουμε να ακολουθήσουμε τη διαδρομή Κορώβια, Γαλινόπορνη και μετά Ριζοκάρπασο. Προτείνουν να μας παραχωρήσουν το τζιπ τους γιατί μετά τη Γαλινόπορνη ακολουθεί χωματόδρομος. Τους ευχαριστούμε για την προθυμία τους και τους αποχαιρετούμε.

Συνεχίζουμε τη διαδρομή μας, πρωτόγνωροι τόποι, αν και τόσο γειτονικοί με το Ριζοκάρπασο και τη Γαλούσα. Πρώτη φορά τους αντικρίζαμε. Κορώβια και έπειτα Γαλινόπορνη. Η τελευταία κτισμένη αμφιθεατρικά σε έναν λόφο. Κάτω η θάλασ-

σα. Ελληνικότατο όνομα *Γαλνή ηρωία*. Εδώ στο κέντρο του χωριού βρίσκεται ο βυζαντινός ναός της Αγίας Άννας. Κέντρο ακτοφρουράς επί βενετοκρατίας. Το 1561 υπεύθυνος διοικητής της άμυνας της περιοχής ο Μανώλης Σπηλιώτης με 37 ιππείς (stradioti). Λίγο πριν από το φρικτό μαρτύριο του Βενετού υπερασπιστή της Αμμοχώστου, Μαρκαντώνιου Βραγαδίνου, ο Μανώλης Σπηλιώτης μαζί με τον Βενετό διοικητή Πάφου Lorenzo Tierolo, στις 6 Αυγούστου του 1571 έπειτα από διαπόμπευση στους δρόμους της Αμμοχώστου απαχνοίζονται στο μεσαίο μεταπύργιο του προμαχώνα Diamante.

Ο πρώτος Άγγλος κυβερνήτης, ο Wolseley, όταν επισκέφθηκε το 1879 τη Γαλνόπορνη με κατάπληξη παρατήρησε πως οι κάτοικοι του χωριού –τους οποίους περιγράφει Ξανθούς με γαλάζια μάτια– είναι όλοι μουσουλμάνοι, αλλά τι παράδοξο, κανείς δεν γνωρίζει ούτε μια λέξη τουρκικά...

Ρωτούμε στο κέντρο του χωριού, έναν κάτοικο που συνταντούμε, πού είναι η Αγία Άννα και μας απαντά επίσης σε άπταιστα ελληνικά. Σημειώνω ότι τα παιδάκια που έπαιζαν στην πλατεία μιλούσαν επίσης ελληνικά...

— Ποια διαδρομή θα ακολουθήσουμε για να φτάσουμε στη Συκά και ακολούθως στο Ριζοκάρπασο;

Ο Τουρκοκύπριος μας εξηγεί τονίζοντας ότι ο δρόμος είναι *χωματόστρατα*, αλλά σε μισή ώρα θα 'μαστε στο Ριζοκάρπασο. Το βράδυ πέφτει και είναι αλήθεια πως το σκοτάδι δεν μας επιτρέπει και πολύ να χαρούμε τα όμορφα λιβάδια και τους λόφους της Συκάς. Από μακριά αντικρίζουμε τα ερείπια της Παναγίας της Αφέντρικας της Συκάς. Θυλείται, ότι ήταν τόσο μεγαλόπρεπη εκκλησία, ώστε η τεράστια θύρα της, όταν έκλεινε, ο ήχος ακουγόταν στην Αμμοχώστο... Η βυζαντινή Συκά των παραδόσεων και των θρύλων, με τα εύφορα κτήματα των Ριζοκαρπασιτών, πρώτη φορά απλώνονταν μπροστά στα μάτια μας. Αίφνης ο δρόμος μας οδηγεί σε αδιέξοδο, επιστρέφουμε πίσω και ακολουθούμε ένα δρόμο ανηφορικό. Είμαι σχεδόν βέβαιη ότι φθάνοντας στο τέρμα του ανήφορου θα φανεί κάτω η κομόπολη Ριζοκαρπάσου, οι ενορίες της Λεκό και Ανάβρυση και η τοποθεσία Καψαλόβουνος. Μετά το τέρμα του ανηφορικού δρόμου, στο *Δόξα σοι ο Θεός* (εύλογη ονομασία) αντικρίζουμε την κομόπολη. Απίστευτο και συγκινητικό, όπως σε γλυκό όνειρο. Άς μου επιτραπεί η παράφραση των στίχων του μεγάλου Κάλβου:

*Χαιρέτωσαν τα ένδοξα Παρίσια
ωραία και μόνη
η Καρπασία με κυριεύει*

◀ *Το Αρρεναγωγείο Ριζοκαρπάσου. Από το '74 χωρίς παιδιά, ούτε επικοινωνία, 29 χρόνια μαρασμός. Ποιος να το φροντίσει; (φωτ.: Μενέλαος Φιλιππίδης).*

▼ *Το κοιμητήριο Ριζοκαρπάσου. Οψη εγκατάλειψης τριών δεκαετιών (φωτ.: Μενέλαος Φιλιππίδης).*

Οφτόν της τερασιάς

Εισήλθαμε στο Ριζοκάρπασο από την περιοχή Καψαλόβουνος. Φώτα και ερημιά, δρόμοι που κατάντησαν δρομάκια που τα έκλεισαν οι θάμνοι και τα χόρτα. Τα σπίτια γνώριμα, αλλά δεν μπορώ να θυμηθώ τους ιδιοκτήτες. Αλλωστε τώρα κατοικούν έποικοι. Ακολουθούμε ένα αυτοκίνητο που προπορεύεται για να βγούμε στην πλατεία. Στη διαδρομή αναγνωρίζω την περιοχή όπου οι Αγγλοι εκτέλεσαν τον 18χρονο μαθητή Παναγιώτη Κάσπη. Εδώ ερχόμασταν με το σχολείο κάθε χρόνο την ημέρα του μνημοσύνου του.

Φθάνουμε στην πλατεία του Αγίου Συνεσίου, προστάτη του Ριζοκαρπάσου

*Κυπρίων το καύχημα
Καρπασέων το φαιδρόν
τιμιώτατον βλάστημα*

Τα σπίτια έρημα, τα περιβόλια της Ανάβρουσης και του Λεκού καταστράφηκαν. Με δυσκολία προσανατολιζόμαστε, για να μπορέσουμε τέλος να φθάσουμε στο σπίτι φίλης εγκλωβισμένης εδώ, από το 1974 μαζί με την οικογένειά της, τα παιδιά και τα εγγόνια της. Μας υποδέχεται συγκινημέ-

νη. Στρώνει τραπέζι. Τρώμε *οφτόν της τερασιάς* (ψητό κατσίκι σε κλαδιά χαρουπιάς), παραδοσιακό φαγητό του Ριζοκαρπάσου. Μας προσφέρει αυγωτές, πρόκειται για περίτεχνα παραδοσιακά ζυμώματα του Πάσχα και τριαντάφυλλα από τον κήπο της.

Σαν τη Σταχτοπούτα

Παίρνουμε τον δρόμο της επιστροφής. Δεν προλαβαίνουμε να πάμε στην ενορία της Αγίας Τριάδας. Εστω στο κοιμητήριο, ούτε ένα κερι στον τάφο του πατέρα... Είναι αργά, σκοτάδι.

Ταξιδεύουμε μόνοι, κανένα αυτοκίνητο στον δρόμο. Το φεγγάρι καθρε-

φτίζεται στη θάλασσα της βόρειας ακτής της Καρπασίας. Ποταμιά, Γυναικόπετρα, Παναγία Ελεούσα, Άγιος Θέρισος, Άγιος Φώτιος, Σελενιά, Μαχαιριώνας, Αιγιαλούσα. Διασχίζουμε την κωμόπολη. Μνήμες και ιστορίες από τα παλιά... Θρύλοι και παραδόσεις... Η Γυναικόπετρα, τα δάκρυα της Παναγίας, το Αλώνι των σκλαπουντάρων (καλικάντζαροι), ο δόγης που επισκέφθηκε το 1556 την Καρπασία.

Πριν από τις 12 μ.μ. πρέπει να βρισκόμαστε στην απέναντι όχθη σαν τη Σταχτοπούτα... Είμαστε σχεδόν το μόνο αυτοκίνητο που διασχίζει τον δρόμο που μας φέρνει πίσω στη Λευκωσία. Ατέλειωτη η κούραση, η

συγκίνηση απεριγράπτη, αλλά η επαφή με τον γενέθλιο χώρο, μας ενισχύει με ψυχική δύναμη, μας ανοίγει ορίζοντες παραδείσου. Ακόμα λίγο και θαρρείς θα αφαιρεθούν από την πλάτη μας 29 χρόνια προσμονής.

Ο ποιητής Τάκης Σινόπουλος έγραψε για τη γενέθλια πόλη του:

*Είμαι ένας άνθρωπος
Που έρχεται συνέχεια
από τον Πύργο*

Απλώς επαναλαμβάνω:

*Είμαι ένας άνθρωπος
Που έρχεται συνέχεια
από την Καρπασία*

Δεν θέλω να πάω

Τον **ΓΙΩΡΓΟΥ ΓΕΩΡΓΗ**

Επίκουρον Καθηγητή
της Νεότερης Ιστορίας
στο Πανεπιστήμιο Κύπρου

ΔΕΝ ΘΑ ΕΠΙΣΚΕΦΘΩ τα Κατεχόμενα. Καταλαβαίνω την κόρη μου και όλους τους νέους που γεννήθηκαν μετά την εισβολή που ταξιδεύουν στον απαγορευμένο για χρόνια τόπο. Αντιλαμβάνομαι τον πόθο των προσφύγων που ξαναγυρνούν έστω για λίγες ώρες στα αγαπημένα τους μέρη. Εμένα μου είναι δύσκολο.

Δεν θέλω να πάω στην πόλη μου, την Αμμόκωστο, περιηγητής. Δεν θέλω να πάω προσκυνητής στα μέρη των νεανικών μου χρόνων, στη Σαλαμίνα, τον Απόστολο Βαρνάβα, στα σπίτια της Ρήγαινας. Δεν θέλω να πάω επισκέπτης στο δικό μου σπίτι. Δεν θέλω να μπω στο σπίτι μου και να φύγω με λίγα βιβλία και φωτογραφίες, που μπορεί να απόμειναν από το '74. Δεν μπορώ να σταθώ μπροστά στα Προπύλαια του Πρώτου Γυμνασίου Αμμοκώστου. Ανησυχώ για την τουριστικοποίηση της εισβολής και την υπέρβαση της κατοχής. Ανησυχώ για την αναγνώριση του κατοχικού κράτους.

σε λάθος το συναίσθημα και η Ιστορία.

Νιώθω ότι η πατρίδα μου έχει συνθλιβεί ανάμεσα σε δύο ιστορικά πρότυπα, το επτανησιακό και το κρητικό. Η κατάληψη της Κύπρου από την Αγγλία, δεκατέσσερα χρόνια μετά την παραχώρηση της Επτανήσου στην Ελλάδα, έκανε τους Κυπρίους να πιστεύουν ότι οι Αγγλοι θα επαναλάμβαναν το επτανησιακό προηγούμενο. Οποιος Αγγλος επίσημος έφτανε στο νησί τον υποδέχονταν με υπομνήματα και συνθήματα ως τον νέο Γλάδστωνα. Αν μπορούσαν θα σμίλευαν τους βράχους των ακτών της Κύπρου,

το κρητικό πρότυπο. Κανένας δεν ήθελε να αποκηρύξει την ένωση. Ακόμη και ο Μακάριος κατήγγειλε τους εοκαβπατζήδες ως νεκροθάφτες της ένωσης. Παρέμενε δηλαδή η προσδοκία της. Από την άλλη πλευρά λειτουργούσε το κρητικό ως πρότυπο προς αποφυγήν. Οι Τούρκοι δεν ήθελαν να ξαναχάσουν ή να φύγουν από ένα ακόμη μεγάλο νησί. Μόνο δύο τουρκοκύπριοι δικηγόροι πίστεψαν πραγματικά στην Κυπριακή Δημοκρατία και αγωνίσθηκαν από την πρώτη στιγμή για την επιβίωσή της, για να γίνει κράτος φιλίας και συνεργασίας των Ελλήνων και των Τούρκων του νησιού. Ήταν ο Αχμέτ Μουζάφερ Γκουρκάν και ο Αϊχάν Χικμέτ που δολοφονήθηκαν το βράδυ, στις 22 Απριλίου 1962. Είναι οι πρώτοι ήρωες της Κυπριακής Ανεξαρτησίας.

Ο ενωτικός κύκλος κλείνει

Η δεκαετία του '70 υπήρξε περίοδος παράκρουσης, αφού κάποιοι έφταναν στο σημείο να γράφουν στους τοίχους «Αίσχος στο εφικτόν». Ήταν η περίοδος που ο Μακάριος προσπάθησε να απαγκιστρωθεί από την ενωτική ιδεολογία, προκρίνοντας το εφικτό από το ευκταίο. Ήταν φανερό ότι ο ενωτικός κύκλος, με τους ήρωες και τις θυσίες του και το μεγαλείο του, έπρεπε να κλείσει. Τον ακολουθήσαμε πολλοί που αντιταχθήκαμε στον σοβινιστικό εθνικισμό και τον φασισμό της ΕΟΚΑ Β. Μας έβριζαν ως ζυρικούς και προδότες. Μάταια, προειδοποίησε ο Μακάριος ότι οι αυτοπροκαλούμενοι ενωτικοί, ως μέλη της ΕΟΚΑ Β θα έφερναν τους Τούρκους και την καταστροφή. Δεν είχαν καμιά σχέση αυτοί με τον Αυξεντίου, τον Μάτση, τον Παλληκαρίδη. Αυτοί, έφυγαν νωρίς, αδικαιώτοι.

Το πραξικόπημα έφερε την εισβολή και την ήττα του ελληνικού στρατού στην Κύπρο. Ήταν μια ελληνική στρατιωτική ήττα, όπως εκείνη του '97. Ο κυπριακός ελληνισμός κλήθηκε να πληρώσει τίμημα, παρόμοιο με εκείνο που πλήρωσε σε μεγαλύτερη κλίμακα ο μικρασιατικός ελληνισμός το '22. Γι' αυτό, αποδεχθήκαμε διζωνική ομοσπονδία, όχι ως δίκαιη η λύση, αλλά ως έσχατη υποχώρηση. Με θλίψη για το ρατσιστικό διαχωρισμό του κυπριακού λαού με βάση τη γλώσσα, τη θρησκεία και τη φυλή. Στην Κύπρο δεν υπάρχει μόνο το τελευταίο τείχος της Ευρώπης, υπάρχει και ο πιο ξεκάθαρος ρατσιστικός διαχωρισμός. Όσοι υποστήριξαν την ανάγκη δημιουργίας κοινωνίας των πολιτών που θα επιδίωκε κατάργηση του γεωγραφικού, φυλετικού και πο-

▲ **Οδόφραγμα Αγίου Δομετίου. Ελληνοκύπρια, αδελφή αγνοούμενων, δίνει διαφωτιστικό φυλλάδιο σε εισερχόμενο Τουρκοκύπριο που έρχεται από την Κερύνεια και κατευθύνεται μετά τον έλεγχο προς Λεμεσό. Επίσης φυλλάδια μοιράζονται –και μοιράζονται αφειδώς– στους εισερχόμενους στα Κατεχόμενα, αλλά και απαισιοδικά γύρω από τα αξιοθέατα στις κατεχόμενες περιοχές. Αρκετοί Ελληνοκύπριοι, ιδίως μητέρες, σύζυγοι και αδελφές αγνοουμένων, επιφυλακτικοί απέναντι στη «χειρονομία» Νιενκιάς και το κλίμα ενφορίας, καταπνίγουν τη νοσταλγία και αρνούνται την τουριστική εικόνα των Κατεχομένων (φωτ.: Ανδρέας Μανώλης).**

Με ή χωρίς επίδειξη διαβατηρίου περνάς από σημεία ελέγχου που υποδηλώνουν την ύπαρξη δύο ξεχωριστών εξουσιών, με ένστολους εκπροσώπους.

Ανάμεσα σε δύο πρότυπα

Ανήκω στη γενιά της Ανεξαρτησίας. Οχι σ' αυτούς που την έφεραν αλλά σ' αυτούς που τη βίωσαν. Ανήκω σ' αυτούς που στα φοιτητικά τους χρόνια υπερασπίστηκαν την Ανεξαρτησία και την Κυπριακή Δημοκρατία. Τότε μας φώναζαν ανθενωτικούς, ανθέλληνες, μακαριακούς και αργότερα μουσικικούς. Σέ κάποιους λειτουργού-

ώστε να μοιάζει προς την Κέρκυρα. Το πολιτικό μοντέλο του αγώνα τους υπήρξε ο επτανησιακός ριζοσπαστισμός. Το ενωτικό κίνημα ως τελευταία έκφραση του ελληνικού αλυτρωτισμού κατέληξε στην αποδοχή του σχεδίου Ζορλού και στις Συμφωνίες της Ζυρίχης. Στις κατηγορίες του Γεωργίου Παπανδρέου στη Βουλή των Ελλήνων ότι πολέμησαν οι Έλληνες και κέρδισαν οι Τούρκοι δόθηκε ως απάντηση ότι η κυπριακή ανεξαρτησία ήταν ανάλογη προς την κρητική αυτονομία, το τελευταίο σκαλοπάτι πριν από την ένωση. Ολη η ελλαδική και η κυπριακή ηγεσία λειτούργησαν την επόμενη δεκαετία με βάση

στα Κατεχόμενα

◀▼ Το περίφρακτο τμήμα της Αμμοχώστου (κάτω) όπως εγκαταλείφθηκε βιαστικά από τους κατοίκους τον 1974 και παραμένει από τότε νεκρή πόλη ή πόλη φάντασμα, κατά τον εύστοχο χαρακτηρισμό ξένου δημοσιογράφου, παλαιότερα έπαιξε το «παιχνίδι» των θετικών εντυπώσεων στις παραμονές της επίσκεψης Ερντογάν στα Κατεχόμενα (φωτ.: Ανδρέας Μανώλης). Το μεσαιωνικό κάστρο του Αγίου Παύλου (αριστερά) σε περίοπτη θέση στον Πενταδάκτυλο, ελέγχει οπτικά το βόρειο και το νότιο τμήμα του νησιού (φωτ.: Μενέλαος Φιλιππίδης). Την υπό όρους σήμερα διακίνηση αρκετοί Έλληνοκύπριοι την αντιμετωπίζουν με σκεπτικισμό. Φοβούνται την παγίωση μιας τουριστικής εικόνας των Κατεχομένων και η οποία μπορεί σταδιακά να αμβλύνει τα αιτήματα και την επιθυμία για δίκαιη λύση.

λιτικού διαχωρισμού, όσοι ζητήσαμε κοινή συμβίωση στις πόλεις και στα χωριά και επιστροφή όλων, Ελλήνων και Τούρκων, στα σπίτια και στις περιουσίες τους, με κατανόηση της ετερότητας και αμοιβαίο σεβασμό της εθνικής και πολιτιστικής ταυτότητας καταγγέλθηκαν ως εθνικιστές, ως αδιάλλακτοι και ως μη ρεαλιστές, από νεόκοπους φεντεραλιστές που αντέγραφαν τις μεθόδους των ακροδεξιών της προηγούμενης δεκαετίας.

Οι τελευταίες εξελίξεις και η επιθυμία που εκφράζεται και από τους Τουρκοκύπριους για επιστροφή στα σπίτια τους δεν δικαιώνει αυτούς που κόπτονταν για την επαναπροσέγγιση με άξονα την αποδοχή του πολιτικού και γεωγραφικού διαχωρισμού. Οι φεντεραλιστές δεν φαίνεται να δικαιώνονται από τις εξελίξεις. Ξεπερνιούνται. Η Ομοσπονδία και ως λύση θα λειτουργήσει προς την ενοποίηση.

Λυπούμαι που η κυπριακή κυβέρνηση δεν πήρε πιο τολμηρά μέτρα για τους Τουρκοκύπριους. Η βόρεια Κύπρος είναι κατεχόμενο τμήμα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Στο ελεύθερο τμήμα της η δημοκρατία και η ισότητα πρέπει να είναι αξίες και αγαθά για όλους τους πολίτες της, Έλληνες και Τούρκους. Πρέπει να είναι ουσιαστικότερη η αντιδιαστολή προς την κατοχή. Εχω επιφυλάξεις για την τουριστική αντιμετώπιση των κατεχομένων. Πιστεύω πως πρέπει οι Τουρκοκύπριοι να γευθούν τα αγαθά της ελευθερίας και της ένταξης στην Ευ-

ρωπαϊκή Ένωση. Δεν θέλω να πάω στα κατεχόμενα. Φοβούμαι τη συναισθηματική φόρτιση, μα πιο πολύ φοβούμαι μήπως, έστω και ελάχιστα, βοηθήσω στην αναγνώριση και αποδοχή του κατοχικού κράτους, μήπως επιβεβαιώσω τον ισχυρισμό του Ντενκτάς ότι «Έλληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι μπορούμε να ζήσουμε ως καλοί γείτονες». Μαζί πρέπει να ζήσουμε, όχι ως γείτονες, σε μια κοινή πατρίδα, χωρίς εθνικιστικές προκαταλήψεις και χωρίς νέες παραποιήσεις και ιδεοληψίες. Χαίρομαι πραγματικά που οι Έλληνες και οι Τούρκοι της Κύπρου αποδεικνύουν ότι μπορούν να ζήσουν ξανά μαζί, με υπέρβαση των προκαταλήψεων του προηγούμενου αιώνα. Που αποδεικνύουν ότι η επιλογή του διαχωρισμού τους, που προβλεπόταν από τις

συμφωνίες κορυφής, τα αμερικανικά προγράμματα συναντήσεων και το σχέδιο Ανάν είναι παράλογη και ξεπερασμένη. Χαίρομαι που αποδεικνύουν ότι δεν χρειάζεται να ξαναγράψουμε την Ιστορία, για να υπηρετήσει νέες ιδεοληψίες. Φτάνει η γνώση της. Οι θιασώτες της νέας επιστράτευσης της ιστορίας για τη δημιουργία κυπριακής εθνότητας και αυτοί που φώναζαν για άμεση υπογραφή του σχεδίου Ανάν, για να μην χαθεί η ευκαιρία, όπως έλεγαν, της επανένωσης της Κύπρου ξεπεράστηκαν. Δικαιώνονται όσοι πίστευαν, ότι η ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση δημιουργεί νέες προοπτικές. Θέλω να πάω στην Αμμόχωστο, στη Σαλαμίνα, στον Δαύλο, στην Ακανθού, στην Καντάρα στην Κερύνεια. Υστερα από τη λύση. Ελπίζω σύντομα. Χωρίς να περ-

νώ από σημεία ελέγχου. Δεν θέλω σύνορα στον τόπο μου.

Πολλοί, νομίζω, σκέφτονται όπως εγώ. Δεν στενοχωριέμαι που τώρα μας βρίζουν διάφοροι νεοφώτιστοι ως νεοεθνικιστές, ως εθνικιστές που ψηφίζουμε αριστερά και άλλα πολλά χυδαία. Είμαστε μια γενιά που συνήθισε τη λάσπη. Μόνο λάθος μας που αγαπάμε τον τόπο μας με πάθος, που μερικές φορές φέρνει αμέτρητη θλίψη.

Σημείωση «Επίτ Ημερών»: Ευχαριστίες οφείλουμε στον Κύπριο συνάδελφο δημοσιογράφο **Κώστα Γεννάρη**, τον Κύπριο φωτορεπόρτερ **Ανδρέα Μανώλη** και το γραφείο Τύπου της Κυπριακής Πρεσβείας στην Αθήνα.

Οδόφραγμα Αγίου Δομετίου. Το αγκαθωτό σύρμα, στοιχείο στεγανού διαχωρισμού των δύο κοινοτήτων, γίνεται στα χέρια της νέας γενιάς σύμβολο (φωτ.: Ανδρέας Μανώλης).

